

H

Tijdschrift over de geschiedenis van
Heemstede en Bennebroek

eerlijk Heden

Jaargang 39 – winter 2012 – nummer 151

De buitenplaatsen in Heemstede en Bennebroek
De woningen van woningbouwvereniging 'Het Oude Posthuis'
Het verdwenen roomse bolwerk langs de Herenweg
Buitenplaatsjes rondom de oude dorpskern
'Kunst Na Arbeid' maakt muziek sinds 1902

Inhoud

De buitenplaatsen in Heemstede en Bennebroek <i>Anja Kroon</i>	3
De woningen van woningbouwvereniging 'Het Oude Posthuis' <i>Marc de Bruijn</i>	12
Het verdwenen roomse bolwerk langs de Herenweg <i>Ellen Kerkvliet</i>	22
Buitenplaatsjes rondom de oude dorpskern <i>Cees Peper</i>	30
'Kunst Na Arbeid' maakt muziek sinds 1902 <i>Marloes van Buuren</i>	36
Reacties van lezers	39
Aanwinsten collectie HVHB	43
Van het bestuur	45
Excursie Zee- en Havenmuseum in IJmuiden	45
Interessant in de regio	46
Karakterbehoud: de stand van zaken in januari 2012	47
Verslag van de najaarsbijeenkomst	48
Nieuw boek over monumenten in Bennebroek	50
Nieuw als lid/abonnee	50
Illustratieverantwoording	51
Uit voorraad leverbaar	52

Jaarprogramma 2012

15 februari	Excursie Zee- en Havenmuseum IJmuiden, 10.30 u
12 mei	Rondleiding op Hageveld, 10.30 u
7 t/m 11 mei	Deelname HVHB aan maatschappelijke stage Hageveld (vierde klas, onderwerp: buitenplaatsen)
31 mei	Voorjaarsbijeenkomst, raadhuis Heemstede
juni	Rondwandeling historisch Haarlem
juli	Excursie Akerendam, Beverwijk
8 september	Open Monumentendag, thema: Groen van toen
15 september	Introductiedag nieuwe bewoners
oktober	Excursie Archeologisch Museum Haarlem
22 november	Najaarsbijeenkomst, Trefpunt Bennebroek

Bestuur

Jaap Verschoor, voorzitter
Gerard Bettink, secretaris
Ton Bruseker, penningmeester
en ledenadministratie
Marijke Meyer-Wijnaendts,
karakterbehoud
Marc de Bruijn, marketing en PR
Gerry Weijers-van Vugt,
evenementencommissie
Marloes van Buuren,
redactie HeerlijkHeden

Secretariaat

Gerard Bettink
Van Merlenlaan 40
2101 GE Heemstede
023 528 47 41
g.bettink@tiscali.nl

Ledenadministratie

Ton Bruseker
Hagenduin 52
2104 AT Heemstede
023 528 55 25
antonb@ziggo.nl

Redactie HeerlijkHeden

Marloes van Buuren (eindred.)
Frans Harm
Ellen Kerkvliet-van Holk
Anja Kroon-van Helden
Cees Peper
Klaartje Pompe

Redactieadres

M.L.C. van Buuren
Richard Holplein 10
2102 EP Heemstede
023 529 07 56
marloes.van.buuren@planet.nl

Werkgroep karakterbehoud

Michel Bakker
Jan Elissen
Daan Kerkvliet
Hans Luiten
Martin Pulleman
Marijke Meyer-Wijnaendts
Maarten van Voorst van Beest

Evenementencommissie

Joke Dondorp
Marijke van Donge-Last
Theo Jonckbloedt
Tineke Mascini-Maartense
Gerry Weijers-van Vugt

Historische informatie

J.L.P.M. Krol
Johannes Verhulstlaan 26
2102 XT Heemstede
023 528 29 77
jlpmkrol@tiscali.nl

Website

www.hv-hb.nl
webmaster: Alexander Koopman
alexanderkoopman@xs4all.nl

Vormgeving HeerlijkHeden

Peter Verwey Grafische Producties bv,
Heemstede

Drukwerk HeerlijkHeden

Ten Brink, Meppel

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Doelstelling en activiteiten

Het bevorderen van kennis over en belangstelling voor de geschiedenis van Heemstede en Bennebroek en de zorg voor het karakterbehoud van hetgeen van historische, stedenbouwkundige, architectonische en/of landschappelijke betekenis is. De vereniging geeft het kwartaaltijdschrift HeerlijkHeden en historische publicaties uit, organiseert excursies, geeft lezingen, werkt mee aan de jaarlijkse Open Monumentendagen en is alert op de instandhouding van karakteristieke elementen in Heemstede en Bennebroek.

Lidmaatschap

Aanmelding, opzegging en adreswijziging bij de ledenadministratie of via www.hv-hb.nl. Het lidmaatschap loopt jaarlijks door, tenzij u schriftelijk opzegt vóór 1 november.

De contributie is € 18,- per jaar (of zoveel meer als u zou willen geven), na ontvangst van een acceptgiro over te maken op banknummer 27 35 06 ten name van penningmeester HVHB, Heemstede. Buitenlandse leden die zich nieuw aanmelden betalen een toeslag vanwege de hogere verzendkosten.

HeerlijkHeden

HeerlijkHeden verschijnt viermaal per jaar. De naam van het tijdschrift verwijst naar de heerlijkheden Heemstede en Bennebroek, die in de voorbije eeuwen onder het gezag van een ambachtsheer stonden.

De H, twee keer als hoofdletter geschreven, geeft aan dat het ook 'heden' nog 'heerlijk' is in deze plaatsen te wonen. Het silhouet achterop de omslag geeft van links naar rechts een aantal gebouwen van Bennebroek en Heemstede weer.

De buitenplaatsen in Heemstede en Bennebroek

Anja Kroon

Het jaar 2012 is uitgeroepen tot het Jaar van de Historische Buitenplaats. In het westen van ons land en zeker in onze nabije omgeving zijn we rijk gezegend met hele reeksen van deze lustoorden. Maar wat is een buitenplaats nou precies? En welke buitenplaatsen waren er in de loop der tijd in Heemstede en Bennebroek?

► 'Het klooster bij Heemstede van vooren te zien'. Ingekleurde ets van H. Numan uit 1794.

De tijden zijn allang voorbij dat Heemstede en Bennebroek zomers druk bevolkt werden met deftige dames, heren, kinderen, gouvernantes en ander personeel. Zij kwamen voor een zomer vol familiebezoek, rijtoertjes en vaartochtjes, allerlei zaken die een zomer toen ook al leuk maakten. En dat alles in de gezonde buitenlucht rond hun fraai aangelegde buitenplaatsen.

Hoewel lang geleden gebouwd en aangelegd, blijft de interesse in deze bijzondere oorden en neemt de belangstelling zelfs weer toe. Het thema 'Buitenplaatsen' is als een van de vijftig thema's opgenomen in de Canon van Nederland, het is ook een van de vijftig

onderwerpen in de Canon van Amsterdam. De buitenplaatsen staan in de regionale Canon van Kennemerland en dit jaar 2012 is uitgeroepen tot Jaar van de Historische Buitenplaats.

Tellingen op oude kaarten laten zien, dat er in een heel wijde cirkel rond Amsterdam bijna 600 buitenplaatsen en -plaatsjes zijn geweest. In de omstreken van Haarlem werden er 150 geteld. Heemstede en Bennebroek telden door de geschiedenis heen wel 54 buitenplaatsen en in het zuidelijk deel van Haarlem, dat vóór de annexatie in 1927 bij Heemstede hoorde, hebben er ooit 11 gestaan.

Een aantal grote buitenplaatsen is goed zichtbaar en herkenbaar bewaard geble-

ven. Wie vanuit het noorden langs de Herenweg rijdt, komt achtereenvolgens *Oud-Berkenroede*, *Berkenroede*, *Ipenroede*, *Het Huis te Manpad* en de *Hartekamp* tegen. En langs de andere noord-zuidverbinding, de Glipperdreef en Glipperweg zijn *Groenendaal*, *Bosbeek*, *Meer en Berg/Mariënheuvel* en de *Gliphoeve* terug te vinden. Maar ook de minder bekende buitenplaatsen en -plaatsjes, waarvan soms alleen het toegangshek nog bewaard is of, nog minder, alleen de naam nog voortleeft in een school of straatnaam, zijn de moeite waard om gekend te worden. Ook zij hebben op een of andere manier bijgedragen aan de structuur en het aanzien van onze woonomgeving.

Groene oases

Het wandelbos *Groenendaal* zou nooit zo groot zijn geweest, als de toenmalige eigenaar Johan d'Orville, aan het begin van de 18e eeuw, niet de nu vergeten buitenplaatsen *Westberglaan* en *De Driesprong* had aangekocht. Zijn zoon Jacobus brak de huizen af en voegde de grond bij zijn eigen terrein. Toen daar aan het eind van die eeuw ook de oude buitenplaats *Bosbeek* aan werd toegevoegd, ontstond een groot groen gebied, dat weliswaar later werd opgedeeld, maar waar de wandelaar en fietser ook in de 21e eeuw nog van kan genieten.

► *Jacobus Philip d'Orville*, gravure uit 1741 van J. Houbraken naar een schilderij van J.M. Quinkhard. D'Orville was hoogleraar klassieke talen in Amsterdam en woonde in de zomer op de buitenplaats *Groenendaal*.

Bosbeek zelf was eerder ook vergroot met de buitenplaatsen *Meervliet* en *Overthoorn* dat aan de overkant van de Glipperweg lag. Veel groene plekken en waterpartijen op de plattegrond van Heemstede en Bennebroek, zoals de Bronsteenvijver of het Bennebroekbos herinneren aan de buitenplaatsen die hier eens lagen.

Rijke Amsterdammers

De geschiedenis van de buitenplaatsen laat zien hoe de geschiedenis van Heemstede op dit gebied verbonden is met die van Amsterdam, want het waren vooral rijke Amsterdamse families die buitenverblijven kochten en met prachtige tuinen omringden. Dat verlangen naar buiten ontstond al in de 17e eeuw, maar de bloeitijd van de buitenplaatscultuur viel een eeuw later, in de 18e eeuw. Toch hadden al eerder, in de 16e eeuw, Amsterdamse kooplieden hun blik geworpen op het omringende platteland en hun geld belegd in landerijen met soms een boerderij of een blekerij. Zo zijn in Bennebroek de buitens *Duinlaan* en *Duinlust* ontstaan uit blekerijen. Sommige stadsbewoners begonnen hun hofstede te gebruiken om hun vrije dagen in de zomer aangenaam door te brengen. Daarvoor werd een zogenaamde 'herenkamer' ingericht. Die bleek niet voldoende om de toeneemende welvaart van de eigenaar te laten zien. Oude huizen werden afgebroken en vervangen door nieuwe, maar ook werd wel een nieuw huis naast de oude boerderij gebouwd. Naarmate de Amsterdamse welvaart toenam, de kooplieden en regenten steeds rijker werden en ook genoeg vrije tijd hadden, nam de luxe op de buitenplaats toe. In een wijde kring rond Amsterdam ontstonden in de 18e eeuw prachtige lustoorden. Kennemerland was één van de favoriete streken. Heemstede en Bennebroek waren geliefd omdat ze fraai gelegen waren én snel en veilig te bereiken, want Amsterdammers hadden een voorkeur voor een buitenplaats binnen een straal van 20 km vanaf hun stadshuis. Nog niet gehinderd door latere hoogbouw kon men vanuit Heemstede

bij helder weer de Westertoren zien. De buitenverblijven waren goed bereikbaar via het IJ en Spaarne, bij rustig weer over het Haarlemmermeer en via de nieuw gegraven trekvaarten, de Haarlemmer trekvaart (1631) en de Leidsevaart (1657).

Genieten van tuin en natuur

Toch wilde men in de 18e eeuw niet alleen de drukke, ongezonde stad ontvluchten en genieten van de natuur zoals die aanwezig was. De natuur rond het buitenverblijf moest worden geordend, zoals gezegd ‘vermakelijk’ worden. De natuur werd gevangen in geometrisch aangelegde siertuinen. Pas in de laatste decennia van de 18e eeuw ontstond een verlangen naar een meer natuurlijke omgeving. Toen werden de geometrische tuinen vervangen door slingerende paden en natuurlijk ogende boomgroepen en bosschages, die wel natuurlijk leken, maar ook met een weloverwogen plan waren aangelegd. In deze formele en later natuurlijke tuinen vond het buiten-

leven plaats. Omdat de buitenplaatsbewoners elkaar kenden uit Amsterdam en heel vaak familiebanden hadden, werden er veel visites afgelegd, diners georganiseerd of werd bij goed weer gepicknickt onder de lommerrijke bomen.

Een geliefd tijdverdrijf was het vangen van zangvogels. Rond veel buitenverblijven was dan ook een zogeheten vinkenbaan aangelegd. Het is bekend dat de familie Van Lennep, die van 1767 tot 1941 op *Het Manpad* woonde, een vinkenbaan had in het Leyduin achter hun huis. Op deze baan werden tussen 1768 en 1859 bijna 350.000 vinken gevangen. Voor de kleine Kees van Lennep, had zijn vader Cornelis in 1793 zelfs een kleine baan aan laten leggen dichterbij het grote huis.

Overgang naar het einde van de buitenplaatscultuur

Vaak wordt gezegd dat het verval van de buitenplaatsen begon aan het eind van de 18e eeuw en in de Franse tijd. Eco-

Een deftige picknick rond 1910

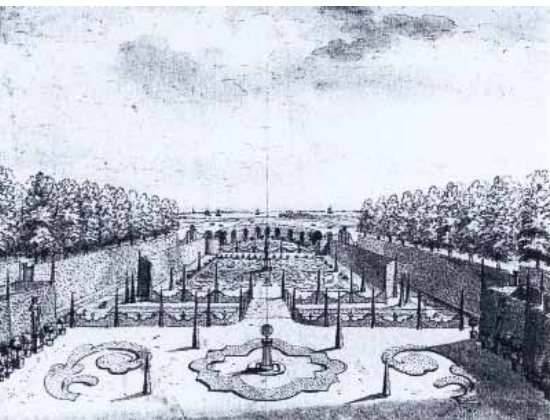
Jonkheer F.J.E. van Lennep beschrijft in *De tamme kastanje, de Hartekamp Berkenrode Spanderswoud* (Haarlem 1969) een picknick, die hij als tienjarige op de Hartekamp meemaakt. Hij is daar op uitnodiging van Mädi Spaur, een achterkleindochter van de heer en mevrouw van Verschuer-Brants, die op de Hartekamp wonen. De hele familie van Mädi is aanwezig, maar ook haar Zwitserse kinderjuffrouw, de kinderen Van Lennep met hun mademoiselle en de kinderen van Wickevoort Crommelin, die op Berkenrode wonen. Dan zijn er nog de meisjes Van Zuylen van Nyevelt, die bij hun grootmoeder Van Lennep op Meer en Berg logeren.

Het zijn de volwassen gasten, die zittend op het mos “onder veel gepraat en gelach een goed dejeuner met moezelwijn tot

zich nemen. Zij pogen (...) een vuurtje aan de gang te krijgen in een van graszoden gebouwde veldoven, waarop aardappelen zouden worden gebakken. (...) Wij, kinderen, krijgen heerlijke boterhammen, benevens orangeade van Droste en de meisjes elk een bouquetje lathyrus. Die bloemen liggen, als we aankomen, op borden rondom een op de grond uitgespreid wit laken. We bevinden ons dan op de hoogste heuvel van de overplaats van de Hartekamp, vlak bij de vierkante witte koepel (...) van waaruit men tot ver in de Haarlemmermeer – hoe mooi zal dat vóór de droogmaking geweest zijn! – een vruchtbaar landschap bewondert. We zijn er omringd door het hertenpark.”

◀ *Baron en barones van Verschuer-Brants met kinderen en achterkleinkind Mädi Spaur (zittend op tafel) in 1893.*

▲ *Gezicht op de tuin van de buitenplaats Westermoor op de Glipdreef met op de achtergrond het Haarlemmermeer. Reproductie van pentekening van Hendrik de Leth, ca 1730.*

▼► *De Krakeling in Bennebroek ligt op het terrein van het vroegere Huis te Bijweg.*

nomische malaise en later de oorlogsomstandigheden zorgden ervoor dat een aantal buitenplaatseigenaren hun bezittingen niet meer konden onderhouden en er ook geen nieuwe kopers te vinden waren. In die tijd was er sprake van een eerste grote sloopgolf onder de buitenverblijven. In Heemstede vielen, onder andere, *Het Slot* (rond 1810)

en *De Meermin* bij *Meer en Berg* (1776) onder de slopershamer. Veel kleine buitenplaatsen werden verkocht waarna het huis werd afgebroken en de grond bij een naburig terrein werd gevoegd. Een gedeelte van de Engelse tuin op *Berkenrode* is zo aangelegd op het terrein van, het aan de Herenweg gelegen *Duin en Vaart* dat rond 1800 afgebroken werd.

Maar lang niet alle buitenplaatsen verdwenen. Ook de 19e eeuw kende nog een rijk buitenleven, waar niet langer de adel en regenten het alleenrecht hadden, maar nu ook de nieuwe opkomende burgerij met voldoende kapitaal een buitenplaats aanschafte. In 1844 telden Heemstede en Bennebroek nog eenentwintig grotere buitenplaatsen. Nieuw was ook dat de buitenplaatsen steeds vaker permanent bewoond werden. Een nog bestaande herinnering aan het 19e-eeuwse buitenleven is het huidige zomerreces van de regering. In die tijd waren de leden van de Eerste en Tweede Kamer nog uit de hogere standen afkomstig en zij konden zomers niet vergaderen

omdat ze zich in die periode op hun buitenplaats vermaakten. Toch vond er in de loop van die eeuw een kentering plaats. De wereldhandel verplaatste zich van Amsterdam naar Rotterdam en door de democratisering verloren veel notablen hun invloed in de politieke besturen. De 'late regenten', konden hun levensstijl niet langer volhouden. Nu kwam de buitenplaatscultuur echt tot een einde, wat niet wil zeggen dat de buitenplaatsen zelf en hun terreinen ook verdwenen. Veel terreinen kregen een nieuwe bestemming, die vaak nog steeds bestaat.

Nieuwe bestemmingen

Een heel vroege verandering van bestemming vond plaats in 1829. Toen kocht de gemeente Heemstede *Westermoor* om er een nieuwe begraafplaats aan te leggen, omdat begraven vanaf die tijd buiten de bebouwde kom moest gebeuren. De begraafplaats aan de Herfstlaan is een van de mooiste begraafplaatsen van Nederland geworden. Een curieuze bestemmingsverandering vond plaats op *Overlaan* aan het huidige Raadhuisplein. Hier werd in 1846 een kostschool gevestigd. In Heemstede en Bennebroek zijn echter veel buitenplaatsen gebruikt om er een instelling op het gebied van de gezondheidszorg te vestigen. In de 19e eeuw raakte men ervan overtuigd dat het beter was om zieken in een natuurrijke omgeving te verplegen. Als eerste vestigde in 1882 de Christelijke Vereniging voor de Verpleging van

Wat is een buitenplaats?

We hebben allemaal een notie van wat een buitenplaats is, maar een definitie geven is niet zo makkelijk. Er blijft een grijs gebied van huizen en hofstedes, die je misschien wel, misschien niet als buitenplaats(je) zou kunnen bestempelen. Ook een afgrenzing in de tijd is niet precies te maken. Met behulp van de website www.buitenplaatsen2012.nl en het boek *Noord-Hollands Arcadia* van Christian Bertram komen we tot het volgende:

Een buitenplaats is een monumentaal huis, vaak met bijgebouwen, dat een harmonieus en onlosmakelijk geheel vormt met een omliggende tuin of park. Het kan in oorsprong een versterkt huis, een kasteel of landhuis zijn geweest of zelfs een boerderij. Een boerderij met herenkamer werd vaak een hofstede genoemd. Als de eigenaar rijk genoeg was om er nog een apart huis bij te bouwen, groeide het geheel soms uit tot een buitenplaats.

In het algemeen geldt:

- Ligging aan de rand van of buiten de steden en dorpen.
- Woonfunctie voor de eigenaar (dus geen ruïnes, forten e.d.).
- Aanwijzingen tot 'aanleg tot vermaak' voor de eigenaar (dus geen boerderijen, herbergen e.d.).
- Ontstaan als buitenplaats tussen ruwweg 1600 en 1900.

Voor grote 'complex historische buitenplaatsen' geldt:

- De tuinen/parken hebben één of meer van de volgende onderdelen: grachten, waterpartijen, lanen, boomgroepen, parkbossen, (sier)weiden, moestuinen en ornamenten.
- De tuinen en de elementen daarin vormen samen met de gebouwen en tuinornamenten een bewust samengesteld ensemble. Ze zijn historisch en architectonisch met elkaar verbonden.

Lijders aan de Vallende Ziekte op *Meer en Bosch* een verpleeginrichting, die onder de naam SEIN nog steeds bestaat. Zo'n zeventig jaar later, rond 1952, werd op *de Hartekamp* door de Broeders Penitenten een instelling voor geestelijk gehandicapten gevestigd, die daar nog steeds aanwezig is. Op *Bosbeek* verrees een zorgcentrum van de Zusters van de Voorzienigheid (1951) en ook op *Kennemeroord* (1960) en *Kennemerduin* (1962) werden bejaardenhuizen gebouwd. De vaak grootschalige nieuwbouw op deze terreinen veranderde het aanzien van de voormalige buitenplaatsen drastisch.

Daarnaast werden veel terreinen verkaveld tot woon- en villawijken: de wijk Bosch en Hoven vanaf 1925, de Bennebroekse wijk 'De Krakeling' op het terrein van *Huis te Bijweg* vanaf 1930 en op een deel van de buitenplaats *Meer en Berg* werd na 1948 de Staatsliedenbuurt gebouwd. Een ander deel werd toegevoegd aan het wandelbos Groenendaal. Nog slechts drie buitenplaatsen worden tegenwoordig particulier bewoond: *Het Huis te Manpad*, *Ipenrode* en *De Gliphoeve*.

Lijst van buitenplaatsen in Bennebroek en Heemstede

De basis voor deze lijst is de kaart van Engelman (1794) aangevuld met gegevens uit de literatuur genoemd onder 'bronnen'. Bij gebrek aan voldoende historische gegevens zijn ook de vroege hofstedes opgenomen, waarvan niet altijd duidelijk is of zij wel onder onze buitenplaatsdefinitie vallen. Vaak ontbreekt het 'vermaak' element in de beschrijvingen en een Amsterdamse eigenaar van een hofstede kan zeker in de vroege tijd (16e eeuw) ook wijzen op een belegging. De grens tussen buitenplaats en villa is ook niet altijd scherp te trekken. De eind 19e-eeuwse en latere villa's zijn niet opgenomen. De lijst op de volgende pagina's is dus voor discussie vatbaar.

► Fragment uit de kaart van Engelman, 1794. Bennebroek en het zuidelijk deel van Heemstede tussen Leidsevaart (boven) en Haarlemmermeer.

Bennebroek

Huis te Bijweg ('t Huis te Byweg, Huis te Byweg, Huis te Bijwech, Huis te Bijwegh), ten westen van de Rijksweg bij de Bijweglaan, grensde aan de Hartekamp.

's-Gravenmade, tussen Leidsevaart en Rijksweg, ten zuiden van Huis te Bijweg.

Huis ter Rust ('t Huis ter Rust), op de hoek van de Rijksweg, ten noorden van de Bennebroekerlaan.

Duinlaan (Duin laan, Duin Laan, Duijnlaan, Duynlaen), Vredhoeve (Vredenhoef), op de hoek van de Rijksweg en de Bennebroekerlaan aan de zuidzijde.

Duinzicht (Duin Zigt), ten noorden van de Bennebroekerlaan, ten westen van de Schoollaan.

Duinlust (Duin Lust, Duin lust), ten noorden van de Zandlaan, ten oosten van de Schoollaan, ten noordoosten van Bos en Berg.

Bos en Berg (Bosch en Berg), ten oosten van de Schoollaan, ten noorden van de Zandlaan.

Middendorp, aan de westkant van de Binnenweg, ten zuiden van de kerk.

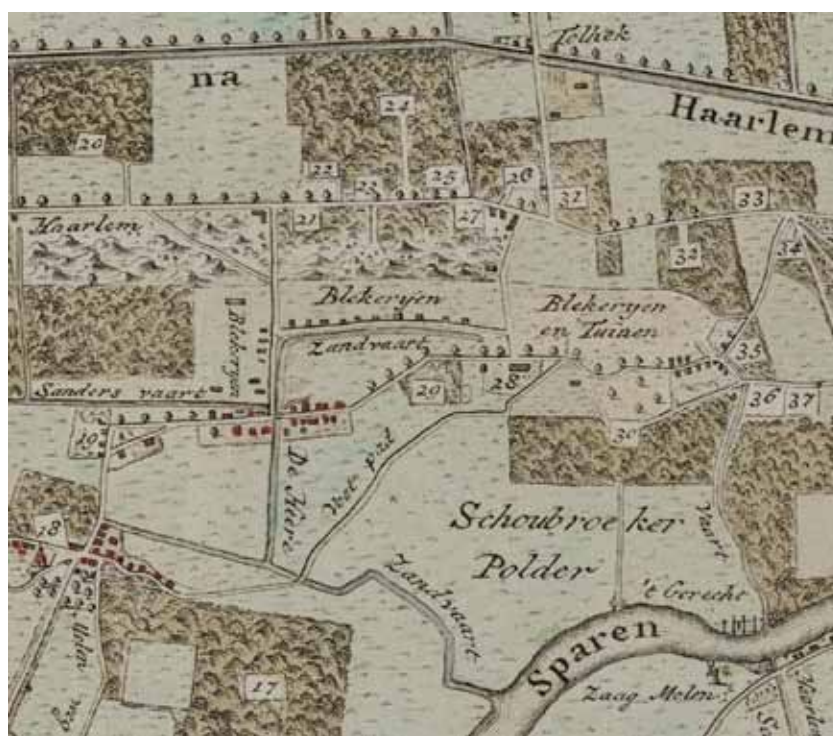
Nollenburg, aan de Reek, ter hoogte van de knik in de Bennebroekervaart.

Duinwijk (Duynwyck, Duynwyk) later **Huis te Bennebroek** genaamd, tussen Glipperdreef en Ringvaart.

Swartsenburg, later toegevoegd aan Huis te Bennebroek, tussen Glipperdreef en Ringvaart.

Hoppenburg, achter het Huis te Bennebroek.

De Dageraad, ook genaamd Leenrust, is ontstaan uit samenvoeging van **De Uytvlugt** en blekerij Heckveld, ten westen van de Binnenweg, vlakbij de grens met Heemstede.

► Fragment uit de kaart van landmeter Engelman uit 1794. Heemstede vanaf de oude dorpskern tot de Haarlemmer Hout.

Heemstede

Langs de Herenweg van noord naar zuid

Oud Berkenrode (Berckenrode, Oud-Berkenrode, Oud-Berkenroede, Out-Berkenroede), aan de westzijde van de Herenweg op de zuidwesthoek van de Herenweg en de Zandvoortselaan.

Kennemeroord (Kennemer Oord), op het terrein van voormalige herberg de Dorstige Kuil (De Dorstige Kuijl), aan de oostzijde van de Herenweg, tussen de Herenweg en de Burgemeester van Lenepweg, ten zuiden van de Koediefselaan.

Westerduin (Westerduyn) opgenomen in Berkenrode, aan de Herenweg ongeveer op de hoek van de Willem Klooslaan.

Berkenrode (Berckenrode, Berken Rode, Berkenroede, Groot Berkenrode), tussen de Leidsevaart en de Herenweg.

Duin en Vaart (Duijn en Vaart), deel van het terrein bij Berkenrode gevoegd, ten oosten van de Leidsevaart aan de Herenweg.

Knapenburg (Knapen Burg, Knaapenburg), ontstaan uit afscheiding van Duin en Vaart, aan de Herenweg ten zuiden van de oude ingang van Berkenrode.

Met overplaats op het terrein van het huidige Kennemerduin.

Kennemerduin, op het terrein van 't Posthuis, op de noordoosthoek van de Herenweg en de Oude Posthuisstraat.

Ipenrode (Iepenrode, Ipen Rode, Ypenrode, Ypen Rode), gebouwd op het terrein van **De Voorkoekoek**, tussen de Herenweg en de Leidsevaart ter hoogte van de Van Merlenlaan.

Manpadshoek, aan de Herenweg, ten zuiden van de Manpadselaan.

Huis te Manpad (Huis bij het Manne Pad, Huys te Mannepad, Huys te Manpad, Huys te Manpat), Herenweg 9 bij de Manpadselaan.

De Hartekamp (de Hartecamp, Harte-Camp, Hartecamp, De Harte Kamp), gebouwd op het terrein van Thorenvliet (Thooren Vliet, Toorenvliet), Herenweg 5, aan de westkant Herenweg Heemstede, klein deel in Bennebroek.

Oude kern

Het Klooster ('t Clooster), Hageveld aan de Nijverheidsweg.

► Ets van Hendrik Spilman uit 1763, afkomstig uit Aangename gezichten in de vermakelijke landsdouden van Haarlem, 1761-1763.

Meermond, aan het Spaarne op de hoek van de Cruquiusweg.

Slot te Heemstede (Huis te Heemstede, Oude Slot) aan de Ir. Lelylaan.

Valkenburg (Valckenburgh), bij het Valkenburgerplein.

Duin en Dorp, eerder genaamd Keyckenrode (Keggenrode), bij Valkenburg gevoegd, bij het Valkenburgerplein.

Meer en Dorp, ook Carelsrust genaamd, aan de Achterweg.

Hofje van Panhuys (Hofje van Panhuysen), vermoedelijk bij Meer en Dorp gevoegd, op de hoek van de Achterweg en de Laan van Insulinde.

Meer en Bos (Meer en Bosch, Meer en bosch), eerder genaamd het Paradijs (Het Parady), tussen Voorweg en Meer en Boschlaan.

Overlaan (Over Laan), Raadhuisplein 9.

Langs Glipperdreef en Glipperweg van noord naar zuid

Westermeer, nu de Algemene Begraafplaats, bij de Glipperdreef.

Groenendaal (Groenendael), aan de Sparrenlaan ter hoogte van het tennispark.

De Driesprong, bij Groenendaal gevoegd.

Westberglaan, eerder genaamd Het Lam, bij Groenendaal gevoegd.

Bosbeek (Boschbeek, Bosch beek), eerder genaamd Rustmeer, aan de Glipperdreef ten zuiden van de Bosbeeklaan.

Meervliet, tussen Meer en Berg en Bosbeek, naast Rustmeer aan de Glipperdreef.

Overthoorn, aan de oostkant van de Glipperdreef bij Bosbeek.

Meer en Berg (Meerenberg, Meerenbergh), aan de Glipperdreef schuin tegenover de Aletta Jacobslaan.

Leeuwenberg, toegevoegd aan Meer en Berg, ten zuiden van Meer en Berg aan de Glipperdreef.

De Meermin, ook genaamd Engelrust, toegevoegd aan Leeuwenberg, aan de Glipperdreef.

Meerzicht, aan de Glipperdreef.

Overmeer, aan de westzijde van de Glipperdreef tegenover de molen.

Gliphoeve (Glip Hoeve), eerder genaamd Bleeklust, Bleekrust, ten westen van de Glipperweg, ter hoogte van de Kemp-haanlaan.

Rond het noordelijk deel van de Binnenweg

Bos en Hoven (Bosch-en-Hoven, Bosch en Hoven), huis in Haarlem, tuin in Heemstede tussen Adriaan Pauwlaan en Johan de Witlaan, ten westen van de Crayenstersingel.

Bronstee (Bronstéé, Bronsteê, Bron Stee), aan de oostzijde van de Binnenweg ten noorden van Land en Sparezicht.

Klein Lanckhorst, op het terrein van boerderij Lanckhorst, aan de zuidzijde van de Lanckhorstlaan ten oosten van de Binnenweg.

Land en Sparenzicht (Land en Sparenzicht, Land en Spaarn Zigt), eerder ook Lanckhorst, Nazareth, het Plaatsje genaamd, ten zuidwesten van Bos en Hoven aan de Binnenweg op de plaats van het voormalige postkantoor, Binnenweg 160.

Aan de Leidsevaart

Croesbeek (Groesbeek), ook wel Schapenbos genaamd, gedeeltelijk in Bloemendaal, aan de Leidsevaart/Leidsevaartweg, ongeveer in het verlengde van de Prinsenlaan.

Voor de annexatie van 1927 behoorden ook bij Heemstede

Aan de Wagenweg

Bos en Vaart (Bos en vaart, Bosch en Vaart, Bosch en Vaert).

Eindhout (Endehout, Endenhout, Eÿnden Hout).

Spruitenbos (Spruiten Bosch, Spruitenbosch, Spruyt-en-Bosch).

Vredenhof (Vredenhoff, Vreedden Hof), eerder genaamd Hout- en Duinzicht (Hout en Duinzicht, Hout en Duynzigt).

Westerhout (Wester hout, Wester Hout).

Zomerlust (Zomer lust), op het terrein van herberg Nieuwenhout (Nieuwe Hout) of De Vriesche Koedrift (Koedrift).

Aan de Zuiderhoutlaan

Leeuwenhoofd (Leeuwenhoofft, Leeuwenhoofft, Leeuwen Hoofd, Leeuwen-Hoofd, Leeuw-en-Hoofft).

Middellaan (Middel laan, Middenlaan, Midden Laan), op de hoek van de Crayenesterlaan.

Zuiderhout (Suyderhout, Zuidenhout, Zuider Hout, Zuyderhout, Zuyder-Hout).

Aan de Oosterhoutlaan

Oosterhout (Ooster hout, Ooster Hout)

Aan de Kleine Houtweg

Spaar en Hout (Spaarenhout, Spaarnhout, Spaer en Hout, Spaer-en-Hout, Spaeren-Hout, Sparen Hout).

Aan de Spanjaardslaan

Uit den Bos (Uitenbos, Uittenbos, Uitenbosch, Uitten Bosch, Uit den Bosch, Uyt den Bosch, Uyttenbos, Uyttenbosch), op het terrein van herberg Bethlehem, ook Het Vosje genaamd.

Buitenplaatsen waarvan tenminste nog een deel van het oorspronkelijke huis of terrein bestaat

Berkenrode, Westerduin, Oud-Berkenrode, Bosbeek, Gliphoeve, Groenendaal, Hartekamp, Slot te Heemstede, Ipenrode, Kennemerood, Kennemerduin, Het Klooster, Huis te Manpad, Meer en Berg, Meer en Bosch, Overlaan, Westermeer.

Bronnen

C. Bertram, *Noord-Hollands Arcadia, Ruim 400 Noord-Hollandse buitenplaatsen in tekeningen, prenten en kaarten uit de Provinciale Atlas Noord-Holland*, Alphen aan den Rijn 2005.

M. Gludemans, *Amsterdams Arcadia, de ontdekking van het achterland*, Nijmegen 2000.

Hans Krol, Cees Peper e.a., *Heemstede, Berkenrode en Bennebroek, Drie heerlijkheden in Zuid-Kennemerland*, Heemstede 1992.

R. van der Laarse, Y. Kuiper red., *Beelden van de buitenplaats: elitevorming en notabelencultuur in de negentiende eeuw*, Hilversum 2005.

I. Matthey, *Vincken moeten vincken locken, vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels in Holland*, Haarlem 2002.

R. Mulder, *Op afbraak, de sloop van buitenplaatsen in de periode 1780-1830*, doctoraalscriptie Taal- en Cultuurstudies, Utrecht 2006.

Kaart van landmeter Daniël Engelman, 1794, kopergravure, kaartencollectie Provinciale Atlas, Noord-Hollands Archief.

De woningen van R.K. Middenstands-Woningbouwvereniging 'Het Oude Posthuis'

Marc de Bruijn

Over Jeannette, Frederica, Pretty Home, Bintang en Knapenburg

In de architectuur is een ensemble een 'bijeepassend geheel'. In Heemstede en Bennebroek hebben we er gelukkig een aantal van. Zoals de 22 woningen aan Oude Posthuisstraat, genummerd 7 tot en met 23 en 6 tot en met 30. Wie vanaf de Herenweg de straat ingaat, ziet ze direct. Fraaie woningen, opgeleverd in 1922, met elk een eigen naam die vermeld staat op een tegeltableau boven of naast de deur. Jeannette, Frederica, Pretty Home, Bintang en

Knapenburg: wat is het verhaal achter deze namen, deze huizen en deze woningbouwvereniging, die eind 2011 haar 90-jarig jubileum vierde?

Begin 20^e eeuw groeide Heemstede sterk. Men zag steeds meer in – en dat is eigenlijk zo gebleven – dat het een prima plaats was om te wonen door de gunstige ligging ten opzichte van grote steden en zee, door de mooie natuur en door goede verbindingen met spoorlijn en tram. Hard werken in de stad en plezierig wonen in Heemstede: Heemstede werd een forensenplaats. In een hoog tempo kochten exploitatiemaatschappijen en buitenplaatsen op om er woningbouw te realiseren. Het gemeentebestuur van Heemstede werkte hier aan mee onder andere door het vaststellen van uitbreidingsplannen.

In 1912 stelde de gemeente Heemstede het uitbreidingsplan vast, dat was ontworpen door Jos Cuypers en Jan Stuyt. Grote delen van Heemstede zijn de uitwerking van dit plan. Het gemeentelijk grondbedrijf, opgericht in 1916, verwierf het eigendom van de terreinen van Leeuw en Hooft (Schildersbuurt, 1916), Valkenburg, ten zuiden van de Camplaan (1920), het eerste (zuidelijke) deel van de Heemstedse Dreef (1919), Bosch en Hoven, ten noorden van de Adriaan Pauwlaan (1919), Houtvaart ten westen van de spoorlijn (1912), ten noorden van de Koediefsaan (1921) en Insulinde (Indische buurt, 1923). Natuurlijk

werd dit allemaal niet direct ontwikkeld en volgebouwd, dat ging vaak in blokken woningen. Voor een groot deel werd er gebouwd op stukken grond die daarvoor boerenland of bollengrond waren.

Door de bouw van al die woningen groeide het aantal inwoners van Heemstede als kool. In 1900 waren het er 5074, in 1910 7480 en in 1920 10483: een verdubbeling in twintig jaar. De generatie Heemstedenaren die geboren was in 1880 zag in 1920 een totaal veranderd en aanmerkelijk dichter bebouwd dorp. Maar voor ons Heemstedenaren anno 2012 is dat Heemstede van 1920 nog verrukkelijk landelijk en leeg.

Vrije sector en meer sociale woningbouw

Naast wat we nu zouden noemen 'projecten in de vrije sector' waren er ook projecten die we nu 'sociale woningbouw' zouden noemen. Dit soort projecten werd vaak gerealiseerd door woningbouwverenigingen, die als doelstelling hadden het bouwen van goede, maar betaalbare woningen. Woningbouwvereniging 'Berkenrode' bouwde al in 1910-1911 aan het Res Novaplein een groot complex woningen. In de jaren twintig ging de bouw in een hogere versnelling. Door de woningbouwvereniging 'Sint-Jozef' werden in 1921 60 arbeiderswoningen neergezet in de Iepenlaan en Lindenlaan. Aan het Haemstedeplein en omgeving kwamen in datzelfde jaar 69 woningen gereed onder supervisie van bouwvereniging 'Haemstede', die ook bouwde in de Indische Buurt en de Glipperbuurt. 'Heemstede's Belang' realiseerde in 1920-1921 69 panden aan het Wilhelminaplein. Een deel ligt aan het plein, een deel vormt de Nicolaas Beetslaan en het Nicolaas Beetsplein erachter. Het gehele ensemble (een HVHB-monument) is voorzien van tableaux met dichtregels van Nicolaas Beets en was – gezien de relatief hoge huren – gericht op middenstanders. In 1921-1922 werd gebouwd aan de Oude Posthuisstraat. En later, op 18 januari 1927, werd woningstichting 'Op Eigen Wieken' opgericht,

die een complex van 32 woningen (ook een HVHB-monument) realiseerde op het Wiekenplein, een deel van de Jan van den Bergstraat en een deel van de Vijfherenstraat.

Het rijk verleende in die tijd voor-schotten voor de bouw van arbeiderswoningen en de gemeente Heemstede waarborgde geldleningen voor middenstandswoningen, waartoe indertijd het complex aan de Oude Posthuisstraat gerekend werd. De gemeente had er belang bij het aantal bewoners fors uit te breiden: daarmee stegen ook de belastinginkomsten. Daarnaast was het voor de gemeente minstens zo belangrijk dat er goede, betaalbare woningvoorzieningen voor bepaalde groepen werden gebouwd.

Oude Posthuisstraat

Op bollenland van kwekerij Braam, gelegen aan de oostzijde van de Herenweg 175 meter ten noorden van de Kerklaan, werd een complex van 22 woningen gebouwd door de R.K. Middenstands-Woningbouwvereniging 'Het Oude Posthuis'. Daar stond in het uitbreidingsplan ook een weg geprojecteerd (onder nummer 76). Over de naam hoefde men waarschijnlijk niet lang na te denken. De nieuwe straat kreeg bij raadsbesluit van 18 mei 1922 de naam 'Oude Posthuisstraat'.

Waarom was deze woningbouwvereniging als enige in Heemstede specifiek rooms-katholiek en specifiek gericht op de middenstand? Dat is niet bekend. Het kan zijn omdat de Bavokerk en andere gebouwen uit deze tijd van het 'Rijke Roomsche Leven' heel dichtbij waren. Maar volgens overlevering, zo zegt de huidige voorzitter Jaap van Donge, wilde de kerk juist bouwen voor katholieke middenstanders omdat deze hoger opgeleid waren dan de gemiddelde arbeidersbevolking en als ruggengraat voor de R.K. Kerk konden dienen.

De eerste aanvraag voor de bouw van een complex van 25 woningen werd op 18 juni 1921 gedaan door P.G. Smit. Hij was timmerman en aannemer en

▲ Luchtfoto uit 1925. Herenweg met rechtsboven de St. Bavo, naar links Postlust, het Oude Posthuis en de net gebouwde Oude Posthuisstraat. Links ervan Kennemerduin en Kennemeroord. Op de achtergrond bovenaan de Blekersvaart. Aan de westkant van de Herenweg liggen de kwekerij van Draijer en de buitenplaats Berkenrode met grote tuin met waterpartij.

woonde op Binnenweg 74. Namens de Welstandscommissie verstrekte architect Joseph Cuypers een verklaring van geen bezwaar. Na wijzigingen door architect Nic. J. Nijman gaf directeur J. Schelling van Openbare Werken na wat aanvullingen zijn goedkeuring op 6 oktober. Hij noteerde wel dat eerst de weg aangelegd diende te worden, voordat er een definitieve bouwvergunning kon worden verleend. Het College van Burgemeester en Wethouders verleende al de dag erop, dus op 7 oktober 1921, de officiële bouwvergunning. Zo snel maalden toen de ambtelijke molens, niet gehinderd door inspraakprocedures.

Bouweisen

In de bouwaanvraag van de woningen aan de Oude Posthuisstraat staat gespecificeerd dat de fundering en de binnenmuren van Belgische steen waren en het trasraam (de gemetselde muur vijf lagen boven en onder het maaiveld, die het meest te lijden heeft van vocht) van vlakke klinkers. De gevels werden gemetseld in 'miskleurig hardgrauw', een rode baksteensoort die vaker toegepast werd in landelijke omgeving en die we veel tegenkomen in Heemstede. De dakbedekking werd van 'roode hollandsche pannen'.

In het rapport van de gemeenteopzichter staan ook extra eisen vermeld. Zo moeten er onder de vloeren van de begane grond 'de noodige luchtroosters worden aangebracht' en 'alle W.C.'s welke niet door een raampje met de

▲ Kaart uit 1925: de Oude Posthuisstraat ligt er nog maar gedeeltelijk, de Burgemeester van Lennepweg bestaat nog niet.

buitenlucht in verbinding staan moeten worden voorzien van rechtstreeks in de buitenlucht uitkomende luchtkokers wijd 0,25 M. rond of 30 x 30 c.M vierkant.' Ongetwijfeld hebben de bewoners de afgelopen negentig jaar kunnen profiteren van deze toen gestelde eisen.

Karakteristiek voor de nieuwe huizen, gebouwd aan de Oude Posthuisstraat, waren de witte houten hekjes, de groene voordeuren met daarnaast glas-inloodraampjes, ramen met een kleine roede verdeling en bloembakken bij het slaapkamerraam.

Alle huizen kregen een naam op de voorgevel. De eerste bewoners mochten deze zelf uitkiezen. In totaal 14 van de 22 woningen hebben betrekking op voornamen, vooral van vrouwen.

Het Oude Posthuis

Aan de Herenweg, waar nu Casca De Luifel staat, stond vroeger het Oude Posthuis. De stichtingsdatum is niet te achterhalen, maar het Oude Posthuis werd al genoemd op 3 juni 1672. Het was een wisselplaats van de paarden der posten die met koetsen (diligences) werden ingezet op de route Amsterdam – Den Haag en van daar uit verder naar Rotterdam, Breda en Antwerpen. De verse paarden werden voor de koets gespannen en

de vermoeide kregen een plaatsje in de stal. Pas in 1795 is er een vermelding dat er ook een tapperij gevestigd was, waar de reizigers zich even konden laven. Met het verdwijnen van de postkoets werd het Posthuis met omliggend terrein het landgoed 'Kennemerduin'. De tapperij bleef eerst bestaan, maar later werd het een woonhuis. In 1958 brandde het voorste gedeelte van het pand uit en moest dat worden gesloopt. Het achterste deel, de

▲ *Het Oude Posthuis, naamgever van de straat, zoals het er rond 1950 uitzag (niet veel verschillend van 1920).*

verbouwde paardenstallen, was in gebruik als dependance van de St. Antoniuschool voor meisjes aan de Kerklaan (inclusief de muloafdeling) omdat zij te weinig klaslokalen hadden. Ook de jeugdbeweging van de St. Bavoparochie vond hier jarenlang onderdak. Later is ook dit achterste deel gesloopt en alles vervangen door Casca de Luifel, theater, eethuis, kinderopvang en cursusruimte.

Voorspoedige bouw

De R.K. Middenstands Woningbouw Vereniging 'Het Oude Posthuis' werd speciaal op 21 april 1921 opgericht voor de bouw van de woningen aan de

Oude Posthuisstraat. Er werd snel na de oprichting met de bouw begonnen. De eerste steen met de naam van de bouwvereniging werd op 24 februari 1922 ingemetseld in aanwezigheid van de

Tegelfabrikant

Wie was de fabrikant van de tegels met namen in de Oude Posthuisstraat? De naam van Plateelbakkerij Zuid-Holland in Gouda (1898-1956) is genoemd, maar we hebben nog geen uitsluitsel. De tegels zijn traditionele oudhollandse tegels van ongeveer 5 x 5 duim, ca. 13 x 13 cm. Dat duidt volgens het Nederlandse Tegelmuseum op een van de oudere Nederlandse tegelfabrieken, mogelijk de firma Jan van Hulst uit Harlingen of de Koninklijke Aardewerfabriek Tichelaar uit Makkum omdat beide fabrieken hun tegels nooit signeerden, wat in de Oude Posthuisstraat ook niet gebeurd is. Dat elke woning daar een eigen naam heeft – met vaak een verhaal erachter – is erg bijzonder.

Op de Koediefsaan 22 en 22a staat een dubbele woning, die ook twee tegeltableaus heeft. Hier zijn de namen Maria en Johanna. Kent u nog meer van dergelijke tegeltableaus, en het verhaal erachter? Dat willen wij en de andere lezers van HeerlijkHeden óók graag horen.

Elders in Heemstede, op de Glipperweg 42 tot en met 56 vinden we trouwens een blok woningen, dat lijkt op de woningen aan de Oude Posthuisstraat. Hier is verder onderzoek wenselijk.

Oude Posthuisstraat

Nr	naam	vernoemd naar
7	Leta	vermoedelijk de dochter van Ger Scholten (schildersbedrijf)
9	Greta	?
11	Laura	?
13	Pretty Home	fantasiennaam van de tegelfabrikant
15	Frederica	kloosterzuster Frederica, zus van dhr. Oomen, de 1e bewoner
17	Benni	zoon van dhr. Steinhoff, de eerste secretaris van Woningbouwvereniging 'Het Oude Posthuis' en eerste bewoner van nr. 17
19	Josina	?
21	Nelly	?
23	Otilda	?
6	Betty Home	fantasiennaam van de tegelfabrikant
8	Wilhelmina	vermoedelijk mevrouw Wilhelmina Martinot-Yvens, de eerste bewoner
10	Helena	?
12	De Hazenhof	naar de hazen die op het bollenland liepen
14	De Posthof	fantasiennaam, verwijzing naar de gronden van het Oude Posthuis
16	Anna	mevrouw Anna Steman-Vlaar, eerste bewoner
18	Jeannette	?
20	Knapenburg	naar de voormalige buitenplaats aan de westzijde van de Herenweg, ter hoogte van later Centrum 111 en nu 'Wellicht'
22	Elsje	vermoedelijk mevrouw de Greeve, eerste bewoner
24	Louise	?
26	Bintang	naar de werkgever van bewoner dhr. Franssen, die bij de Ned. Ind. Assurantie Mij 'Bintang' (= ster) in Haarlem werkte
28	De Merel	naar een fraai fluitende merel in de tuin tijdens de bouw
30	Sunny Home	fantasiennaam van de tegelfabrikant

toekomstige bewoners, de aannemer, de architect en de kapelaan. Dat gebeurde aan de voorgevel tussen de nummers 8 en 10.

We kunnen goed zien op de foto uit de zomer van 1922 (pag. 17) hoe de nieuwe straat eruit zag. Aan het einde van de weg, waar de straat later verlengd werd tot de in 1936 aangelegde Burgemeester Van Lennepweg, stond het hek van de firma Braam en daarachter zien we een hoog gelegen restant van de oude strandwal met voetbrug die het kerkhof Berkenrode van de Sint Bavo (ingewijd in 1879 en vergroot in 1913 en 1920 met het aangrenzende duin) verbond met het bos van jonkheer van Lennep van Kennemerduin. Later is er veel afgegraven, maar delen van het kerkhof en delen van het bos van Kennemerduin en Het Overbos vertonen

nog de arcering van de oude strandwal.

Op de luchtfoto is te zien dat het stuk land, waar de Oude Posthuisstraat op gebouwd is, tussen twee hoger liggende terreinen lag, haast in een soort kom. Aan de rechterzijde achter het Oude Posthuis tot aan de begraafplaats Berkenrode en aan de linkerzijde Kennemeroord. De woningen kregen diepe achtertuinen: 50 meter diep aan de noordzijde, 40 meter aan de zuidzijde van de straat. Nu zouden er twee straten met drie of vier rijen woningen worden aangelegd, toen werd er ruimer gebouwd. De bewoners verbouwden in hun tuin vaak groente. Tomaten waren verboden, want die trokken coloradokevers aan en dat kon funest zijn voor de bloembollenteelt.

Aan het begin van de straat links stond de bollenschuur van Braam met nog enkele kleinere schuren en er was

▲ *Eerste steenlegging op 24 februari 1922. Op de foto helemaal rechts wasserijdirecteur en gemeentebeestuurder Beelen. Rechts vooraan met hoge hoed in de hand gemeentesecretaris Swolfs. In het midden van de reeds onthulde steen kapelaan E.J.M. Brinkman. De vierde persoon links van de kapelaan is wethouder dr. E. Droog.*

een appelboomgaard. De bovenruimte van de bollenschuur werd na de oorlog eerst door de verkennergroep de Duintrappers gebruikt. Vervolgens kwam de firma Oliedam erin, een verhuis- en transportbedrijf, en daarna Wesseling, eveneens een verhuizer. Wesseling had zijn kantoor in een kleine schuur met schuin aflopend dak, die aan de grote bollenschuur gebouwd was. In een andere schuur zat nog T. Buur, die removingen en sneeuwkettingen verkocht. Uiteindelijk zijn deze panden allemaal gesloopt en zijn op deze plek nog drie huizen gebouwd, de nummers 1, 3 en 5. Wellicht was dat van het begin af aan de bedoeling van P.G. Smit en deed hij daarom een aanvraag voor de bouw van 25 woningen, terwijl er uiteindelijk maar 22 zijn gebouwd. Maar in 1922 was er nog geen sprake van dat Braam zijn bedrijf op die plek zou willen verlaten.

Beginkapitaal om te bouwen

Iedere bewoner van een woning in de Oude Posthuisstraat betaalde honderd

gulden als bewijs van lidmaatschap van de woningbouwvereniging. Hiermee verkregen ze recht op bewoning. Natuurlijk betaalden ze verder periodiek huur. Daarnaast stelde iedere bewoner zich borg voor 1000 gulden. Archiefstukken in het Noord-Hollands Archief (3872 359) geven een mooi beeld hoe de gemeente Heemstede de financiering regelde. De gemeente verleende een hypotheek aan P.G. Smit van 145.000 gulden tegen een rente van 6% jaarlijks voor de looptijd van 15 jaar. Er moest jaarlijks worden afgelost: tenminste 0,5% gedurende de eerste 5 jaar en tenminste 1% gedurende de volgende 10 jaar. Na 15 jaar zou moest de volledige som worden afgelost. Met dit geld kon Smit de woningen laten bouwen en huurders zien te vinden. Omdat dit misschien de eerste jaren moeilijk zou zijn, eiste de gemeente de eerste vijf jaar een aflossing van slechts minimaal 0,5%.

Al snel toen er gebouwd en verhuurd was, ging de woningbouwvereniging op zoek naar een andere hypotheekverstrekker. Het is niet duidelijk of dit de standaardwerkwijze van de gemeente

► *De Oude Posthuisstraat gezien in oostelijke richting. Aan het einde ligt de oude strandwal, op deze plek de verbinding tussen het kerkhof en Kennemerduin. Later zou de straat hier verlengd worden.*

was: eerst het startkapitaal ter beschikking stellen, laten bouwen en dan de woningbouwvereniging een andere financier laten zoeken, tegen een lager rentepercentage. Immers, lagere rente zou ook een lagere huur kunnen betekenen. Het Oude Posthuis vond het Pensioenfonds voor Weduwen en Weezen van Indische Ambtenaren bereid een hypotheek van 145.000 gulden te verstrekken tegen 4,75%.¹

Waarnemend voorzitter L.P. Middendorp en secretaris J. Steinhoff van Het Oude Posthuis vroegen de gemeente mee te werken aan het oversluiten van de hypotheek: 'Wij zijn ten volle overtuigd, dat U gaarne wilt meewerken om den financiëlen last van de genoemde woningbouwvereniging eenigszins te verlichten, een verlichting, die door de ongunstige tijdsomstandigheden zeer dringend kan geacht worden.'

De gemeente ging akkoord en hield een hypotheek over van fl. 25.800. Deze werd kort daarna, op 2 januari 1926, afgelost met een tweede hypotheek bij W. Zandbergen, Leidschestraat 7 te Hillegom tegen 5,75%.

Financiële perikelen

Blijkbaar ging het niet zo goed met de woningbouwvereniging Het Oude

¹ De rente op tienjaars staatsleningen bedroeg eind 1925 4,18% en eind 1926 4% om in de crisisjaren daarna te dalen richting 3%. Voor het pensioenfonds dus wel een voordelige zaak. Het risico was beperkt vanwege het vangnet dat de gemeente vormde.

Posthuis, stonden er huizen leeg en brachten deze dus geen geld op; wellicht waren andere woningen die elders in de 'bouw-hausse' in Heemstede werden gebouwd concurrerender. We zien in die jaren in een aantal huizen aan de Oude Posthuisstraat een groot verloop van huurders. Ze hadden het blijkbaar voor het uitkiezen en werden gelokt met gratis behangetjes.

Dat het echt niet goed ging, blijkt uit een brief van Het Oude Posthuis van 6 augustus 1927 aan burgemeester en wethouders van Heemstede: 'Dat het in het belang der percelen zeer dringend nodig is de 22 woningen der vereeniging van buiten geheel te laten schilderen. Dat de vereeniging deze kosten op heden niet kan bestrijden uit de gewone middelen, daar wij reeds geruimen tijd 2 percelen onbewoond hebben wat voor ons een zeer groot geldelijk nadeel is, terwijl de verhuur van deze percelen zelfs wordt tegengehouden door de slechte toestand waarin de verf verkeert.' Er wordt gevraagd of de aflossing over 1928 een jaar mag worden overgeslagen. De gemeente gaat akkoord en er kan worden geschilderd.

In de crisisjaren ging het steeds slechter. Uiteindelijk kwam de woningbouwvereniging onder toezicht van de gemeente Heemstede te vallen. Op 1 januari 1936 werden de statuten gewijzigd en verdween het 'R.K' uit de naam. Het College van Burgemeester en Wethouders van Heemstede kreeg toen

▲ *De Oude Posthuisstraat, zuidzijde. De woningen zijn er al wel, de straat is nog niet gereed.*

de bevoegdheid om de bestuursleden van Middenstandswoningbouwvereniging Het Oude Posthuis te benoemen. Vanwege de naamswijziging werd ook de gevelsteen in de voorgevel tussen de nummers 8 en 10 verwijderd, want aspirant-huurders zouden kunnen menen dat ze te maken hadden met een rooms-katholieke bouwvereniging, en dat was het inmiddels niet meer. De gemeente wilde blijkbaar niet dat potentiële nieuwe huurders afgeschrikt zouden worden: iedereen was welkom, katholiek of niet, als de woningen maar maximaal verhuurd zouden zijn. De kosten voor het verwijderen van de steen werden geschat op tien gulden. Waar de steen heeft gezeten, is nog altijd duidelijk te zien.

Wie woonden er?

De geschiedenis van de woningen aan de Oude Posthuisstraat is in 1990 beschreven door één van de vroegere bewoners, de heer Frans le Fèvre. Hij heeft een exemplaar van het album dat hij toen heeft gemaakt geschonken aan de HVHB en zo kunnen we u heel wat tonen van negentig jaar geleden. Dankzij hem weten we ook wat de beroepen waren van de eerste bewoners: handelsreiziger, kantoorbediende, boekhouder, koopman, kapper, onderwijzer en machinist/stuurman bij de koopvaardij. Middenstanders, keurige mensen.

Opvallend is dat enerzijds mensen heel

lang bleven wonen in de huizen aan de Oude Posthuisstraat, maar dat er ook veel en vaak doorgeschoven werd, soms zelfs binnen de straat. Een beschrijving van een aantal bewoners van het eerste uur kunt u vinden op www.hv-hb.nl

Anno nu

Later zijn ook de bollenvelden aan de tweede helft van de Oude Posthuisstraat bebouwd en is de Burgemeester van Lennepweg aangelegd. Anno 2012 bestaat Woningbouwvereniging Het Oude Posthuis nog altijd. De gemeente heeft zich in 1998 in het kader van de verzelfstandiging van alle woningcorporaties teruggetrokken. Toen zijn ook de statuten weer gewijzigd, waarbij er nog altijd strakke regels gelden bij het aantrekken van vreemd kapitaal (bijvoorbeeld voor woningverbetering) en die niet toestaan dat er woningen vervreemd (verkocht) worden.

Jaap van Donge is sinds 1980 voorzitter van het bestuur van deze toch wel unieke woningbouwvereniging: 'Wij zijn een kleine club, met slechts 22 woningen. Een vereniging, geen corporatie. Met een apart karakter, een soort grote familie. Het verloop in de Oude Posthuisstraat is héél beperkt. Er wonen hier families, waarvan de ouders in hetzelfde huis of elders in de straat hebben gewoond. De ouders van mijn vrouw zijn in 1940 in deze straat komen wonen. Omdat we geen toegelaten instelling zijn, zijn we niet verplicht om vrijkomende woningen openbaar aan te bieden. Wie hier wil komen wonen, mag zich opgeven bij het bestuur. En dan afwachten. Ze moeten in ieder geval wel een huurwoning achterlaten, zodat er doorstroming is. En we betalen hier marktconforme huren.'

Rond 1974 heeft een grote renovatie van de woningen plaatsgevonden. Toen is er een aanbouw bij de keuken gekomen, centrale verwarming aangelegd en nieuwe daken. In 1995 zijn de woningen allemaal gezandstraald en opnieuw gevoegd. Jaap van Donge: 'Omdat je dat

samen doet, kan het economisch voordeliger en zorg je ervoor dat het aanzien hetzelfde blijft. We hebben toen ook overall houders voor vlaggen geplaatst.' Met Koninginnedag vlagt de hele straat.

De woningen zijn aangepast aan de eisen des tijds. Jaap van Donge: 'In 2009 hebben we bij twee blokken woningen die tot dan toe een plat dak hadden een tweede etage erop gebouwd. Hierdoor kwam er meer ruimte boven. Dat was noodzakelijk om de woningen aantrekkelijk te houden voor huurders. Mensen hebben steeds meer spullen en dus steeds meer ruimte nodig. We kunnen ons nu niet meer voorstellen dat in 1925 gezinnen met vier of meer kinderen in een huis met drie slaapkamers en zonder badkamer woonden. Toch was dat toen normaal. Van groot belang bij de verbouwing was voor ons dat het karakter en de uitstraling van de woningen bleef gehandhaafd en dat is gelukt.

Een aantal huurders had geen behoefte aan een zolderverdieping. Toch hebben we het bij beide blokken gedaan, maar bij die huurders is de zolder niet ontsloten. Zo houd je het aanzicht van de woningen gelijk. In een tweede fase pakken we het derde blok met lage daken aan.'

De verbouwing werd begeleid door Bouwadviesbureau Kennemerland. Op www.bouwadvies-bbk.nl staat informatie over het project.

Jubileum

Jaap van Donge: 'Iedere drie jaar hebben we een straatfeest en jaarlijks een algemene ledenvergadering. De meest recente was wat later dan normaal, op 25 november jl. Toen hebben we ook met z'n allen ons 90-jarig jubileum gevierd.'

HVHB-monument

Opvallend is, dat het complex van 22 woningen aan de Oude Posthuisstraat geen enkele monumentale status heeft, terwijl het een mooi voorbeeld is van sociale woningbouw uit het begin van de twintigste eeuw. De woningen zijn – dankzij de inzet van de woningbouwvereniging – bijzonder goed bewaard gebleven en de authenticiteit is, ook na de verbouwing, groot. De HVHB verleent dit complex woningen graag de status van HVHB-monument: fraai en karakteristiek voor Heemstede, het beschermen waard.

De familie van Buuren

Piet van Buuren(1897-1966) en Gré Konst (1894-1981) trouwden op 2 augustus 1922. Ze konden direct hun nieuw gebouwde huis in de Oude Posthuisstraat betrekken. Vooraf waren ze er al heel wat keren wezen kijken. Gré was onderwijzeres op de Jozefschool aan de overkant van de Herenweg die toen nog niet overgenomen was door de broeders van De la Salle (dat gebeurde op 1 september 1925). Piet, die ook onderwijzer was, was al voor de oplevering aan het werk in de diepe achtertuin. Hij haalde dan bij het Verenigingsgebouw op de Herenweg de sleutel van het bouwhek en kon zo in zijn toekomstige tuin komen. Al snel stonden de sperziebonen in bloei. Vaak hoorde hij er een merel prachtig zingen. Dat kozen ze dan ook als naam voor hun huis op nummer 28.

Het echtpaar kreeg tussen 1924 en 1934 zeven kinderen: Henny, André, Fer, Tiny, Greetje, Fons en Matthé. Met zeven kinderen én een inwonende dienstbode werd het huis wel erg krap. Vlakbij, op nummer 6 was een groter huis van dezelfde woningbouwvereniging beschikbaar. Moeder wilde graag verhuizen, maar vader zag het niet zitten. Eén van zijn bezwaren was dat de kasten ondieper waren. Hij zei: 'Als de grote schaal er niet in past, dan doen we het niet.' Moeder had geluk, de schaal paste dus er kon verhuisd worden. Dat gebeurde, hoe dichtbij het ook was, met een verhuiscwagen. Greetje weet het nog precies: André mocht wel meerijden in de wagen en zij niet.

Het buurhuis op nummer 8 stond lange tijd leeg, zoals wel meer huizen in die tijd. Als de kinderen weer eens lekker lawaai maakten zei moeder: 'Het is maar goed dat we geen burens hebben.'

Vader Piet van Buuren was van het begin af aan actief in het bestuur van de woningbouwvereniging, als penningmeester, als secretaris en ook als waarnemend voorzitter.

Greetje en Tiny wonen nog steeds samen in het huis op nummer 6. Ze zijn daarmee in anciënniteit de oudste bewoners en kunnen natuurlijk veel over de straat vertellen.

In het begin waren het allemaal katholieke gezinnen. De jongens gingen naar de Jozefschool op de Herenweg, de meisjes naar de Antoniuschool aan de Kerklaan op de plek waar nu de Icarus is. Je liep naar de Herenweg, dan de Kerklaan op en vervolgens naar links het Schoollaantje door. De Oude Posthuisstraat was immers nog niet naar het oosten doorgetrokken en de Burgemeester van Lennepweg was er helemaal nog niet. Als de meisjes Van Buuren tussen de middag thuis gingen eten probeerden ze heel snel uit school bij de kerk te zijn, want dan mochten ze wel eens meehelpen het Angelus te luiden. Het klokkentouw kwam uit in het kerkportaal en het was prachtig als je daaraan mocht trekken. De omgeving was een speelparadijs. Aan de oostkant kwam de straat uit op een duintje en er was een zandbak aan de rand van het bollenland van Braam. Aan de overkant van de Herenweg kon je vissen in het 'slootje van Schreurs' recht tegenover de Oude Posthuisstraat en het 'slootje van Draijer' iets verder naar het noorden. En waar nu het parkeerterrein van de Bavokerk is lag een grote vijver, waar je als er ijs was heerlijk op kon glijden. Waar nu het gebouw van Casca staat heette het 't veldje' en daar kon je voetballen. Later had Fer van Buuren op deze plek jarenlang zijn fotoclub 't Ogenblik, gevestigd in twee bouwketen die bij aannemer Thunnissen vandaan kwamen.

Braam hield ondanks de bouw van de huizen van woningbouwvereniging 't Oude Posthuis nog een aardig stuk bollenland over. Hij woonde zelf net om de hoek op de Herenweg en tegenover het huis op nummer 6 stond de bollenschuur van Braam.

► *Piet van Buuren met zijn vrouw Gré van Buuren-Konst in 1926 in de achtertuin van Oude Posthuisstraat 28. Op het stoeltje vooraan Henny, op schoot bij vader André en zittend op tafel Fer.*

Het verdwenen roomse bolwerk langs de Herenweg

Ellen Kerkvliet

Het Broederhuis, de Sint Jozefschool met aanleunende onderwijzerswoning, het R.K. Verenigingsgebouw en de Sint Henricus uloschool. Decennialang stonden ze schouder aan schouder langs de Herenweg. Tot rond de jaren tachtig de sloopkogel zijn verwoestende werk deed. Het verenigingsgebouw werd gespaard. Ook de onderwijzerswoning bleef, losgezaagd van het schoolgebouw, fier overeind staan. Als een herinnering aan het roomse bolwerk van weleer.

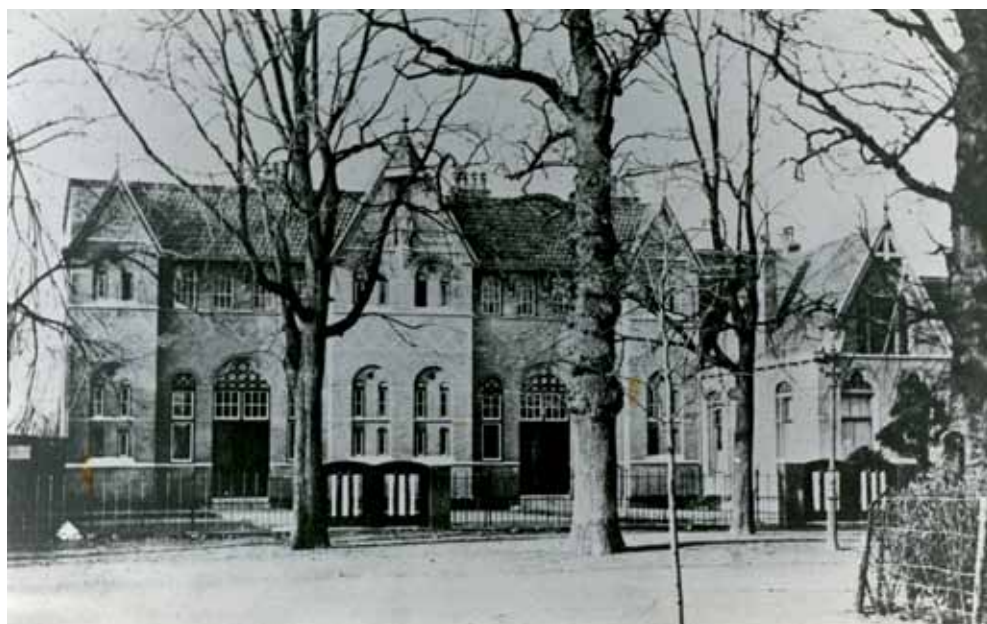
De meisjes gingen naar de meisjes-school, jongens naar de jongens-school, dat was tot ongeveer 1960 heel gewoon. Als je katholiek was tenminste.

Toch was dat in Heemstede rond 1900 nog anders. Alle kinderen gingen naar de openbare school aan de Voorweg. Maar omdat het merendeel van de bevolking in die tijd katholiek was, evenals het toenmalig hoofd van de school, zaten de kinderen daar met veel geloofsgenootjes in de klas. Men vond het daarom niet zo nodig aparte parochiescholen op te richten. Dit tot groot ongerief van de bisschop, die bleef aandringen op katholiek onderwijs en een scheiding tussen de

jongens en meisjes. Hij werd daarin gesteund door pastoor H.P. Zeegers van de Bavoparochie.

In juli 1899 openden de zusters Franciscanessen van het Luciagesticht in Rotterdam een school voor meisjes in het Sint Antoniusgesticht aan de Kerklaan. Het jaar daarop kwam pastoor Zeegers met het voorstel een fonds te stichten voor de bouw van een eigen jongensschool. Hij stortte zelf een aanloopkapitaal van f 11.000,-, parochianen vulden het schoolfonds aan zodat niet lang daarna in opdracht van het Roomsche Katholiek Kerkbestuur van Berkenrode, de Jozefschool gebouwd kon worden. Dat was in 1904.

► Een van de eerste foto's van de Jozefschool met de speelplaats nog aan de kant van de Herenweg. Links de tekst: Anno Domini, in het midden: Roomsche Katholieke Parochiale Jongensschool, rechts: 1904. Datum foto onbekend.

Het werd een markant gebouw, met siermetselwerk zoals dat in het begin van de vorige eeuw zo vaak werd toegepast. Met fraaie, groen geglazuurde ornamenten in de gemetselde raambogen van de begane grond en een ruitvormig patroon van gele bakstenen ter hoogte van de eerste verdieping. Onder het aangekapte luifeltje in het midden van het symmetrische pand prijkte het beeld van Sint Jozef. De patroonheilige werd geflankeerd door de op witte geglazuurde tegels geschilderde tekst: *Roomsch Katholieke Parochiale Jongensschool*. De school telde zes klaslokalen, drie beneden en drie op de eerste verdieping. Op de gang was tegenover elk lokaal een wc en een urinoir. De speelplaats was oorspronkelijk aan de voorkant.

Onderwijzerswoning

'Eerste steen gelegd door den Z. Eerw. Heer H.P. Zeegers Pastoor Den 12 april 1904'. De steen met deze tekst is gemetseld in de zuidoosthoek van de onderwijzerswoning, die gelijktijdig met de school werd gebouwd. De woning was letterlijk tegen de school aangeplakt. Een zijdeur van het huis met daarboven een ingemetseld kruis, kwam uit op de speelplaats. Met een paar stappen was het schoolhoofd op zijn werk en weer thuis.

De eerste bewoner van Herenweg 103 was de heer J.C. Vintges. Hij heeft de Jozefschool maar vier jaar geleid, in 1908 werd hij opgevolgd door de heer Dirk Pronk. Van hem is onder andere bekend dat hij leed aan doofheid, wat het lesgeven voor hem steeds moeilijker maakte. Verder weten we dat hij het koningshuis een warm hart toedroeg. In november 1918, toen er in ons land een revolutie dreigde, werden optochten georganiseerd om sympathie aan de Oranjes te betuigen. Ook Pronk, penningmeester van het comité viering Koninginnefeesten, deed daar aan mee.

Het schoolhoofd bleef aan, tot de Jozefschool in 1925 door de broeders van De la Salle werd overgenomen.

In 1926 verhuisde Pronk naar Kerklaan 50. In de jaren daarna heeft het huis veel verschillende bewoners gekend. In de oorlogsjaren hebben er nog enige tijd Duitse militairen in gezeten. In 1952 betrok meester Moorman met zijn gezin de woning.

Het Verenigingsgebouw Nieuw Berkenrode

In oktober 1906 diende het kerkbestuur van de H. Bavo als eigenaar van een perceel aan de Herenweg een aanvraag in bij de gemeente Heemstede tot het oprichten van een verenigingsgebouw. In de bouwaanvraag wordt de locatie overigens Haagsche Straatweg genoemd.

Aannemer S.P. Adriaanse viel de eer te beurt het Verenigingsgebouw te bouwen voor een bedrag van f 24.600,-. Het ontwerp kwam van de gebroeders Evert en Albert Margry en Jos Snickers uit Rotterdam. We komen de naam Margry vaker tegen in de bouwwereld van de katholieken. Ook het ontwerp van de in 1879 voltooide Heemstedse Bavokerk komt van de tekentafel van dit architectenbureau. Jos Snickers was familie van P.M. Snickers, bisschop van Haarlem (1877-1883) en aartsbisschop

► Zijdeur van de onderwijzerswoning die toegang gaf tot de speelplaats.

van Utrecht (1883-1895). Deze familieband leidde mogelijk tot meerdere opdrachten door katholieke kerkbesturen.

In 1933 is het Verenigingsgebouw Nieuw Berkenrode gemoderniseerd. Het bleef tot in de jaren zestig het middelpunt van het katholieke verenigingsleven in Heemstede. Onder andere de Harmonie St. Michaël, de damclub, de gemengde zangvereniging St. Gregorius en de verkenners hadden er hun bijeenkomsten. Er waren toneelvoorstellingen, dansavonden of gezelligheidsclubjes en er kon een feestzaal gehuurd worden voor bruiloften en partijen. Het beheerdersechtpaar Prins zorgde voor koffie, thee en andere versnaperingen.

▼ *Het R.K. Verenigingsgebouw in 1909. De Herenweg wordt hier Wagenweg genoemd.*

▼▼ *Zo mooi heeft het Verenigingsgebouw er ooit uitgezien. Tekening uit 1908.*

De broeders kwamen

Het katholiek onderwijs in Heemstede en de broeders van De la Salle waren in de vorige eeuw onlosmakelijk met elkaar

verbonden. Dat kwam zo:

Lange tijd was de Jozefschool de enige katholieke jongensschool in Heemstede. Maar de bevolking groeide en een tweede school bleek nodig. Pastoor IJzermans van de Sint Bavoparochie schreef in 1923 een brief aan de broeders van De la Salle in Baarle Nassau, met de vraag een nieuwe school te stichten in de Indische buurt. Daar stemden ze mee in. Maar vanwege de toenemende doofheid van Pronk, die daarom invaliditeitspensioen wilde aanvragen, wijzigden de plannen. De broeders zouden de leiding van de Jozefschool van hem overnemen. Voorwaarde was wel dat de twee onderwijzeressen moesten vertrekken. De vier lekenonderwijzers mochten blijven.

In 1925 werd broeder Gabriël hoofd der school. In datzelfde jaar werd er verbouwd. Er kwam een nieuwe speelplaats achter de school, aan de voorkant werd een gazon met rozenperken aangelegd. Een paar jaar later volgden elektrische verlichting en centrale verwarming.

De Indische buurt kreeg evengoed een katholieke school, want aan de Molenwerfslaan opende in 1925, onder leiding van de zusters Franciscanessen, de Sint Augustinusschool voor jongens en meisjes haar deuren. En in 1931 zouden de broeders van De la Salle daarnaast alsnog een jongensschool openen, de Aloysiuschool.

Met hun driekantige hoed, los omgeslagen mantel en zwarte toog met een grote witte bef, waren de broeders een opvallende verschijning in het Heemsteedse straatbeeld.

Aanvankelijk woonden ze in villa Postlust schuin tegenover de school. Door het stijgend aantal leerlingen werden steeds meer broeders vanuit Baarle Nassau naar Heemstede gehaald. Postlust werd te klein en was bovendien nodig om, bij gebrek aan voldoende klaslokalen, als noodschool te dienen. In 1928 begon de bouw van een nieuw huis voor de broeders naast de school. De architect was N.J. Nijman.

In het schooljaar 1927-1928 waren,

naast twee lekenonderwijzers, zes broeders aan de school verbonden: Gabriël, Willibrord, Alfons, Alexander, Jozef en Vincentius. De bouw van het nieuwe Broederhuis naast de school vorderde gestaag en in het voorjaar van 1929 heeft pastoor IJzermans in de huiskapel voor het eerst een heilige mis opgedragen. Het huis kreeg als officiële naam ‘Huize Sint Johannes Baptist de la Salle’, genoemd naar de stichter van de congregatie (1651-1719).

▼ *Ochtendspits op de Herenweg in 1964! De broeders traden op als klaar-over.*

▼▼ *De Jozef-school, de onderwijzerswoning en het broederhuis in 1966.*

Uloschool

De Heemstedse broeders hebben niet alleen in het lager onderwijs hun sporen

verdiend. In 1929 startte onder hun leiding een eerste leerjaar uloschool, tijdelijk ondergebracht in villa Postlust. Hoofd was broeder Alexius. De school groeide snel, want vanwege de crisisjaren – er was toch geen werk – stuurden veel ouders hun kind naar de ulo. Een andere groep uloleerlingen vond toen onderdak in de eveneens door de broeders gestichte Jacobaschool aan de Lanckhorstlaan.

Al gauw ontstond het plan een aparte uloschool te bouwen, naast het R.K. Verenigingsgebouw aan de Herenweg. In 1932 was de nieuwe Henricus uloschool, genoemd naar pastoor Henricus IJzermans, klaar. Deze pastoor, die zo veel voor het katholieke onderwijs in Heemstede heeft betekend, stierf in datzelfde jaar op 81-jarige leeftijd.

Het eerste hoofd van de Henricus was broeder Wilhelmo, er waren toen 82 leerlingen. Het vijf lokalen tellende gebouw kreeg er in 1936 nog eens vier lokalen bij. In de jaren vijftig kreeg de school er wederom een aantal lokalen bij, evenals een aula en gymzaal. In 1968 veranderde de ulo door de invoering van de Mammoetwet in een mavo. Vanaf de jaren zestig tot 1982 was broeder Christiaan Stoof directeur. Hij was bij veel van zijn leerlingen erg geliefd. Het duurde tot 1972 voor ook meisjes op de school werden toegelaten.

De oorlogsjaren

Ten tijde van de mobilisatie vond een groep militairen uit Friesland onderdak in de St. Antoniuschool. Voor wat afleiding gingen ze wel naar het Verenigingsgebouw. Dan was er een toneelvoorstelling of een optreden van de R.K. Harmonie St. Michael. Op 3 april 1940 bracht koningin Wilhelmina, op doortocht naar Haarlem en Bloemendaal, de militairen er een bezoek. De schoolkinderen stonden juichend langs de Herenweg.

In mei 1941 viel de Gestapo het Broederhuis binnen. Broeder Joseph Klingen werd gearresteerd, samen met Anton van der Waals. Broeder Joseph was leider van een illegale zendergroep die in direct contact stond met Engeland. Bovendien werd hij beschuldigd van spionage. Van der Waals, eveneens lid van de radioclub, bleek zijn verrader te zijn. Broeder Joseph is niet meer teruggekomen en is in januari 1942 geëxecuteerd.

Broeder Wilhelmo vroeg de ouders er op toe te zien dat het huiswerk gemaakt werd

Ook de broeders kregen te maken met voedselschaarste. Daar hadden ze wat op gevonden. In de fietsenstalling hadden ze een koe, die dagelijks voor verse melk zorgde. Later is het beest in de keuken van het Broederhuis eigenhandig geslacht. Het verhaal gaat dat er heel wat wierook gebrand is, om de lucht van het gebraden vlees voor de buitenwereld te camoufleren.

Steeds meer scholen werden bezet door Duitse militairen. Ook de Jozefschool inclusief de woning, het Verenigingsgebouw en de Henricusschool ondergingen dit lot.

Een tijdlang kon men nog aangepast lesgeven dankzij een soort rouleersysteem, waar alle scholen (openbaar,

christelijk, katholiek) die nog enige ruimte konden bieden aan mee deden. Maar in oktober 1944 was ook dat niet meer mogelijk. Alle scholen in Haarlem en Heemstede gingen dicht, trams reden niet meer. En het onderwijzend personeel werd ingezet in de centrale keuken. De leerlingen kregen toen per post elke veertien dagen een paar taken op. Broeder Wilhelmo, hoofd van de uuloschool, vroeg de ouders er op toe te zien dat het huiswerk gemaakt werd.

Uiteindelijk werd ook het Broederhuis bezet. De broeders kregen enkele dagen de tijd om hun spullen mee te nemen en onderdak te zoeken. Maar het huis moest wel gemeubileerd achter blijven, zodat de Duitse militairen er comfortabel konden verblijven. Dat ging de broeders aan het hart. Ze namen de meubelen en de losse vloerbedekking mee en zetten wat oude tafels en stoelen op de kale vloer. Het viel voor de broeders niet mee om andere woonruimte te vinden. Omdat heel Zandvoort geëvacueerd was, zaten alle huizen in Heemstede al propvol. Mevrouw Bomans van Huize Berkenrode bood uitkomst. Zij had weliswaar al twee volledige gezinnen bij haar inwonen, maar wist toch een kamer vrij te maken waar de broeders overdag konden zitten. Bij hospita's in Heemstede werden gelukkig voldoende slaapplekken gevonden.

Voetbalclub HBC moest zijn veld achter de Jozefschool afstaan. Als onderdeel van de Duitse verdedigingslinie werd daar een betonnen geschutsofstelling geplaatst. Later deed de bunker dienst als opslagplaats voor oude kranten, die de leerlingen van de Jozefschool ophaalden. In 1980 is de bunker weggehaald.

De meisjes, de Ark en de sloop

Tot 1963 bestond het onderwijzend personeel op de Jozefschool uit broeders en mannen. Daarna kregen de eerste twee klassen een juf. In 1969 werden voor het eerst ook meisjes toegelaten. Nog steeds hadden de broeders er de leiding, maar onder het onderwijzend personeel

moesten de slopers omzichtig te werk gaan, want de onderwijzerswoning, inmiddels eigendom van de familie, moest blijven staan. Eenmaal losgezaagd van de school is het gehavende huis hersteld op kosten van de gemeente en met behoud van het karakter.

Het beeld van Jozef is gespaard gebleven. Dat verhuisde mee naar het nieuwe schoolgebouw in de Geleerdenwijk en kreeg daar een mooi plekje in de binnentuin. Het staat er nog steeds. Ook de dakversiering die op de nok boven het hoofd van Jozef stond – door de familie Moorman ‘de hoed van Jozef’ genoemd – is gered. Hij staat nu in de achtertuin van de onderwijzerswoning.

De broeders gingen

In de ook voor de katholieke kerk roerige jaren zestig verlieten verschillende broeders de gemeenschap. Anderen gingen met pensioen, nieuwe aanwas was er niet meer. Het einde van het broederonderwijs in Heemstede naderde. In 1981 vertrokken de laatst overgebleven broeders naar een

▲▲ *Er bleef niets meer van de Jozefschool over.*

▲ *De school werd voorzichtig losgezaagd van het huis.*

waren ook veel leken. De staat van het gebouw verslechterde, zodat besloten werd aan de Van der Waalslaan een nieuwe, moderne school neer te zetten. De verhuizing van de Jozefschool was in 1977. In 1993, toen de school met de Sint Antoniuschool fuseerde, werd de naam veranderd in De Ark.

Van het eens zo fraaie gebouw aan de Herenweg bleef, toen het eenmaal leeg stond, niet veel meer over. Het viel ten prooi aan vandalisme, ramen werden ingegooid en keer op keer werden er kleine brandjes gesticht. Tot opluchting van de familie Moorman, die nog steeds naast de school woonde, besloot de gemeente in 1979 het gebouw te slopen. Daarbij

▲ *Het ornament dat het dak van de Jozefschool sierde, de ‘hoed van Jozef’, staat nu in de tuin van Herenweg 103.*

Herinneringen van juffrouw Van Buuren

Veel Heemstedenaren hebben bij Gemma ten Velthuis, beter bekend als juffrouw Van Buuren, in de klas gezeten. Van 1971 tot 1993 was ze onderwijzeres op de Jozefschool.

‘Toen ik op school kwam waren er nog twee broeders. Broeder Rafaël was de directeur en in een van de lagere klassen gaf broeder Franciscus les. Ze liepen toen niet meer in hun zwarte rokken, maar droegen een donker pak met stropdas. Ik weet nog dat broeder Rafaël altijd dikke sigaren rookte, ook voor de klas. De kleren van mijn dochter, die bij hem in de klas zat, stonken er soms naar. Omdat hij altijd op zijn stoel zat te wippen, heeft het personeel hem voor zijn verjaardag een keer een schommelstoel gegeven. Vervolgens zat hij tijdens vergaderingen uitgebreid te schommelen, daar was het schoolbestuur niet zo blij mee!

Het oude gebouw was er slecht aan toe. In die hoge lokalen was het altijd koud en de school was ook te klein. Achter de Henricusschool hadden we een paar noodlokalen. En er was geen gymzaal, dus gymmen met de kinderen deed je niet.

De verhuizing naar het nieuwe gebouw was dan ook een verademing.

Broeder Rafaël zorgde voor een goede sfeer onder zijn personeel. Hij kon geweldige sinterklaasfeesten organiseren en elke vrijdagmiddag had hij gebak. Nog steeds heb ik contact met een stel oud-collega's. We noemen ons 'de dochters van Rafaël' en gaan een paar keer per jaar met elkaar uit eten.

In 1981 ging hij met de VUT en werd Huub Zenden de nieuwe directeur. Ook een geweldige man, heel goed voor zijn personeel. Hij heeft in 2008 afscheid van de school genomen.'

pand in de Paulus Buyslaan en naar het door de congregatie aangekochte hotel van de Bond Zonder Naam aan de Wagenweg in Haarlem.

De gemeente wilde het Broederhuis kopen en verbouwen tot wooneenheden voor een- en tweepersoonshuishoudens. Op het achterterrein waren ook enkele appartementen gepland. Later zag de gemeente een verbouwing niet zitten en werd gekozen voor nieuwbouw. Pas in 1988 is het Broederhuis gesloopt.

Onherkenbaar

Het Verenigingsgebouw heeft in de loop der jaren meerdere bestemmingen gehad. Zo was het eind jaren zestig in gebruik als magazijn van platenmaatschappij Bovema. Nu is de firma Wasco, groothandel in sanitair en verwarming, er gevestigd. Door de witte muurverf is het zo goed als onherkenbaar geworden. Alleen de zijgevel aan de zuidkant is onveranderd. Daar is langs de dakrand nog het fraaie siermetselwerk te zien. In de vroegere toneelzaal is een extra verdieping aangebracht. De ruimte onder de gebogen dakspanten dient als opslagplaats voor schroeven, moeren en andere ijzerwaren.

Ook de lange centrale gang met rode plavuizen is nog oorspronkelijk.

Waar de Jozefschool stond, is nu een woonvoorziening voor cliënten van de Hartenkampgroep. Op de plek van het Broederhuis staat een kantoorgebouw, genaamd Berkenhof.

De Henricusmavo fuseerde in 1984 met de Antoniusmavo tot HAemstede mavo. De naam is een verwijzing naar de beide fusiepartners: de H van Henricus en de A van Antonius. De Haemstede mavo was gevestigd in het gebouw aan de Herenweg. In 1993 vond de tweede fusie plaats, namelijk met de protestants-christelijke Gerrit Barger mavo. Locatie voor de nieuwe interconfessionele Haemstede Bangerschool werd de Koediefslaan en daar zit de school nog steeds. Het schoolgebouw aan de Herenweg werd in 1999 gesloopt om plaats te maken voor het woonzorgcomplex Westerduin.

De Jozefschool, het Broederhuis en de Henricus ulo, ze kwamen, beleefden hun bloeiperiode en vertrokken. En dat alles binnen een tijdsbestek van iets meer dan tachtig jaar. Het is alsof de broeders en hun katholieke scholen er nooit geweest zijn.

De oude beukenboom

De onderwijzerswoning, nog steeds in bezit van de nazaten van meester Moorman, is de slopershamer ontsprongen. Zowel van buiten als van binnen ademt dit huis nog steeds de sfeer van het begin van de vorige eeuw. In 1976 heeft de familie het huis onder architectuur van Pieter Koster uit de Oude Posthuisstraat laten verbouwen. Daarbij zijn de karakteristieke details, zoals granitvloeren, ornamentenplafonds, paneeldeuren en glas-in-loodramen bewaard gebleven.

Ook de monumentale beukenboom in de voortuin van het huis heeft de tijd

doorstaan. Zijn leeftijd is onbekend, maar volgens de familie stond de boom er al toen ze in 1952 in het huis kwamen wonen. De gemeente heeft de oude beuk op de lijst van beeldbepalende bomen geplaatst.

Het huis en de oude boom, samen houden ze de herinnering aan vroeger levend. Wie zijn ogen afschermt voor de fantasieloze blokken links en rechts van het huis, kan in gedachten zomaar een halve eeuw teruggaan in de tijd. Naar de jaren waarin het kerkbestuur en de broeders het op dit stuk van de Herenweg nog voor het zeggen hadden.

Bronnen

Adresboek der gemeenten Heemstede -Bennebroek 1930-1931.

Marloes van Buuren, 'Het katholiek onderwijs in Heemstede', in: *HeerlijkHeden* 131, 2007.

A. Kramer, *Kent u ze nog, de Heemstedenaren?*, 1981.

Broeder Willibrordus Gehling, *De geschiedenis van het broederhuis aan de Herenweg*, 1987.

Marcel Bulte en Hans Krol, *Heemstede 1940-1945, Een gemeente in bezettingstijd*, 1995.

IJs Tuijn, *Honderd jaar katholiek onderwijs in Heemstede*, 2000.

Met dank aan

Mevrouw Sanders-Moorman, dochter van meester Moorman, mevrouw Ten Velthuis (juf-frouw Van Buuren), onderwijzeres Jozefschool van 1971 tot 1993, de heer Frans van Kampen, oud-leerling en -leraar van de Henricusschool.

► Herenweg 103: alsof er niets veranderd is.

'Kunst Na Arbeid' maakt muziek sinds 1902

Marloes van Buuren

De oudste vereniging van Bennebroek

KNA, zo kennen veel Bennebroekers de muziekvereniging die z'n eigen repetitie- en verenigingslokaal aan de Zandlaan heeft. Voluit is het echter nog steeds 'Kunst Na Arbeid'. De nu plezierig ouderwetse naam kreeg het gezelschap kort na de oprichting in 1902. Samen met de huidige voorzitter Guus Belien pikken we een aantal verhalen uit de historie van de 110-jarige vereniging.

▲ De oudst bekende foto van Kunst Na Arbeid, gemaakt tijdens het concours van de Hillegomse Harmoniekapel in 1905. De hoofddeksels lijken een beetje op conducteurspetten. De mannen dragen een speld, maar hebben verder allemaal hun eigen nette pak aan, met strik of stropdas.

In 1900 was Bennebroek een overzichtelijk klein dorp met zo'n 1200 inwoners. Over het verenigingsleven in die tijd is niet veel bekend, maar er was in ieder geval een zangvereniging die al in 1889 toestemming had gekregen twee uur per week te repeteren in de openbare school aan de Schoollaan, op voorwaarde dat ze zelf voor 'vuur en licht' zorg-

den. Wellicht heeft dat hulponderwijzer Köhler en een paar metgezellen op een idee gebracht. Ze zullen ongetwijfeld muziekliefhebbers geweest zijn, speelden misschien zelf een instrument en wisten dat Hillegom al sinds 1894 een harmoniekapel had. Hoe dan ook, in 1902 vroeg en kreeg Köhler toestemming om twee avonden per week een schoollokaal

▼ *De eerste muziektent van Kunst Na Arbeid in de tuin van het Huis te Bennebroek. Vanaf 1930 stond een andere, stevigere tent op de hoek van de Schoollaan en de Willinklaan. Deze overleefde de oorlog niet omdat het hout in de kachels van diverse Bennebroekers verdween.*

te gebruiken voor repetities van een op te richten harmoniegezelschap. Toen de repetitieruimte geregeld was moest de vereniging als eerste muziekinstrumenten gaan aanschaffen. Er werd een collecte gehouden die het mooie bedrag van zeshonderd gulden opbracht en de familie Willink deed daar nog eens driehonderd gulden bij. Kunst Na Arbeid was een feit.

De betekenis van de familie Willink voor KNA

Johanna Willink was in 1899 haar overleden moeder opgevolgd als ambachtsvrouw van Bennebroek. Ze was getrouwd met haar neef Jacob Willink

die zich, hoewel hij dat officieel niet was, ambachtsheer liet noemen. De ouders van Johanna verbleven bijna altijd op Oud Poelgeest in Oegstgeest. Het echtpaar Willink-Willink wilde meer tijd in Bennebroek doorbrengen en in april 1901 hadden ze samen met hun dochter Arnoldine hun feestelijk intrede in het dorp gedaan. Ze woonden er dus nog niet zo lang toen ze Kunst Na Arbeid driehonderd gulden schonken en bovendien een vaandel. De tekst op het doek luidde ‘Geschenk van den Ambachtsheer aan het Harmoniecorps te Bennebroek, 1903’. Jacob Willink werd ook beschermheer van de vereniging.

Kunst Na Arbeid zou in de loop der tijd regelmatig bij het Huis te Bennebroek optreden. Toen ze zich in de jaren twintig de aanschaf van een heuse muziektent konden permitteren, kreeg deze een plek in de tuin van het Huis te Bennebroek. Hij is te zien op een foto die bij het 25-jarig bestaan gemaakt werd.

Menigmaal is de familie Willink bijgesprongen als het de vereniging financieel wat minder ging.

Het raadsel van het verdwenen vaandel

Het zou zo logisch zijn: het vaandel dat nu in de oefenzaal van Kunst Na Arbeid op een prominente plaats aan de muur hangt is het vaandel dat de familie Willink schonk. Maar nee, dit vaandel draagt niet het hierboven genoemde opschrift en het heeft ook een andere vorm. Als tekst staat erop: ‘Muziekver. Kunst Na Arbeid, Bennebroek, opgericht 4 sep. 1903’. Maar waarom kwam er dan een ander vaandel dan dat wat de familie Willink schonk? Op foto’s van vóór 1940 zien we het eerste vaandel met daarop het wapenschild van de heerlijkheid Bennebroek. Daarna begint de mythologisering van het verhaal. Het ‘Willinkvaandel’ zou verbrand zijn of anderszins verloren gegaan zijn. Het nieuwe vaandel, voorzien van een kruis, anker en hart (symbool van geloof, hoop en liefde) zou van rooms-katholieke oorsprong zijn, misschien wel gemaakt van een kazuifel

► *Het voormalige vaandel van Advendo, getransformeerd tot dat van Kunst Na Arbeid.*

(priesterkleed) door de zusters Franciscanessen van het Luciaklooster. Maar niets van dit alles is waar. Kunst Na Arbeid was noch rooms-katholiek, noch protestants-christelijk. De verzuiling was, wonderbaarlijk genoeg, aan deze vereniging voorbij gegaan. Het tweede vaandel, zo staat aan de achterkant, is gemaakt door atelier C.M. van Diemen in Dordrecht. Google je die naam, dan vind je prachtige soortgelijke exemplaren, alle van zwaar fluweel en het een nog fraaier geborduurd dan het ander.

Maar waar komt het tweede vaandel vandaan? Dat is wel bekend. Het psychiatrische ziekenhuis Vogelenzang, gesticht in 1927, had geruime tijd een fanfaregezelschap met de naam Advendo. Midden jaren vijftig werd deze muziekvereniging wegens teruglopende belangstelling opgeheven. Een aantal muzikanten stapte over naar KNA en besloot het oude vaandel mee te nemen. De vrouw van één van de overstappers tornde de naam Advendo los en verving die door de iets in kleur afwijkende letters ‘Kunst Na Arbeid’. Voor de naam ‘Vogelenzang’ kwam een fantasielijn in de plaats en de datum ‘4 sep 1903’ werd overgenomen van het ‘Willink-vaandel’. Jarenlang werd toen ook aangenomen dat dit de oprichtingsdatum was. En zo werd, terwijl het 25-jarig bestaan nog in 1927 gevierd was, het gouden jubileum in 1953 gevierd.

Bij het 75-jarig jubileum heeft de toenmalige voorzitter Rikus Alberts nog geprobeerd het oude vaandel op te sporen, maar dat is nooit meer boven water gekomen.

Militaire oorsprong

Het gebruik van vanden is afkomstig uit het leger. Diverse legeronderdelen onderscheidden zich van elkaar door het meevoeren van een standaard. Militaire kapellen deden dat ook en burgerlijke muziekverenigingen hebben het overgenomen. Maar zij niet alleen: eind 19^e, begin 20^e eeuw droegen ook vakbonden, brandweerkorpsen, sportverenigingen en andere organisaties trots een vaandel met zich mee.

Harmonie- en fanfareorkesten hebben sowieso nog veel dat naar hun militaire oorsprong verwijst: de uniformen, het marcheren, de organisatie van taptoes. Ooit was de ‘taptoe’ een militair trompetsignaal om aan te geven dat soldaten uit de kroegen naar de kazernes moesten terugkeren en dat de kroegbazen ‘den tap toe’ moesten doen. De taptoe klonk een half uur lang voorafgaand aan de avondklok van tien uur.

Van oudsher hadden militaire blazers een signaalfunctie. Zij zorgden voor de noodzakelijke ondersteuning van de bevelvoering. Militaire korpsen vergrootten in de 19^e eeuw de bekendheid van bladmuziek en zo ontstonden ook talloze burgerkorpsen.

Harmonie, fanfare of drumband?

Terug naar Kunst Na Arbeid. De vereniging is opgericht als harmoniegezelschap, maar al in 1908 besloot het

bestuur het orkest om te vormen tot een fanfare. Een harmonieorkest (in het leger ingezet bij de infanterie) heeft een brede bezetting met daarbij ook houten blaasinstrumenten. Een fanfare (in het leger voor de cavalerie) heeft een smallere bezetting, maar kan met alleen koperen blaasinstrumenten, slagwerk en saxofoons toch heel wat soorten muziek aan. Een drumband of tamboerkorps is een groep slagwerkinstrumenten soms aangevuld met signaalhoorns. En dan zijn er nog mengvormen mogelijk zoals een drumfanfare. Het voert te ver om uit te diepen wat KNA op welk moment nu precies was, maar het grootste deel van de tijd heeft het orkest als fanfare gefunctioneerd. In de loop der jaren kwamen daar gedurende bepaalde periodes nog een aparte majorettegroep, een mandoline- en een gitaarorkest bij.

Bennebroek, Vogelenzang en Zwaanshoek

De oprichtingsdatum van KNA is dus 1902, maar na financiële strubbelingen is de vereniging eigenlijk in 1903 opnieuw opgericht. Het huidige KNA heeft van de verwarring rond het oprichtingsjaar geprofiteerd: ze hebben bij het honderdjarig bestaan een klein jaar lang feest gevierd. Op 2 november 2002 was er een grootse reünie voor leden en oudleden op de Hartekamp, 1 juni 2003 was het hoogtepunt van de feestelijkheden: een taptoe met zo'n 450 muzikanten, de jubileumshow van KNA én een optreden van de regerend wereldkampioen showmuziek.

Kort daarna verscheen een prachtig geïllustreerd boek *100 jaar KNA, Muziek in Bennebroek, Vogelenzang en Zwaanshoek*, samengesteld door voorzitter Guus Beliën. Hij dook de ongeordende administratie in en interviewde talloze leden en oudleden.

Kunst Na Arbeid blijkt een grillige bestaansgeschiedenis te hebben. Het vinden van geschikte repetitieruimte is een steeds terugkerend probleem, net als het gebrek aan financiële middelen. Dirigenten konden beurtelings wel en niet betaald worden. En ‘buurorkesten’ bleken soms concurrenten. In 1965 kreeg KNA een gevoelige knauw toen een belangrijk deel van de leden overstapte naar de nieuw opgerichte Drumband Vogelenzang. Maar uiteindelijk zouden KNA en Drumband Vogelenzang weer naar elkaar toe groeien. Eind jaren tachtig had men in Bennebroek bijna geen tamboers meer, terwijl de Vogelenzangers zonder blazers zaten. De twee groepen sloten dus eigenlijk perfect op elkaar aan en geleidelijk aan zijn ze samengesmolten. Aanvankelijk heetten ze samen Meerklank, want zo heet ook het verenigingsgebouw aan de Zandlaan. Maar de fraaie historische naam won het en daarom is het nu nog steeds Kunst Na Arbeid.

De naam Meerklank werd wel vastgelegd in een nieuw logo dat de uniformen vanaf 1992 sierde. Op dit logo staat een wapenschild met de letters K.N.A. en daarnaast een schild met de letters D.V. en de vogel van Drumband Vogelenzang. Het huidige blauwe vaantje is hier weer van afgeleid.

Eigen gebouw

In de 110 jaar van z'n bestaan heeft KNA op heel wat locaties gerepeteerd. Toen de gemeente in 1910 de vergunning introk om van de openbare school gebruik te maken, bood baron A.J.E. van Ittersum ruimte aan op zijn terrein. Daarna begonnen omzwervingen langs allerlei plekken: een schuur achter Schoollaan 95 (in 2011 afgebroken, maar tot die tijd stond er op de muur een

▼ Links het logo dat het nieuwe KNA uniform van 1992 sierde. Rechts het actuele logo dat hiervan afgeleid is. Dit staat op de minivaandels aan de trommels. Het blauw van de ondergrond is tegenwoordig de huisstijlkleur.

Mannenbolwerk

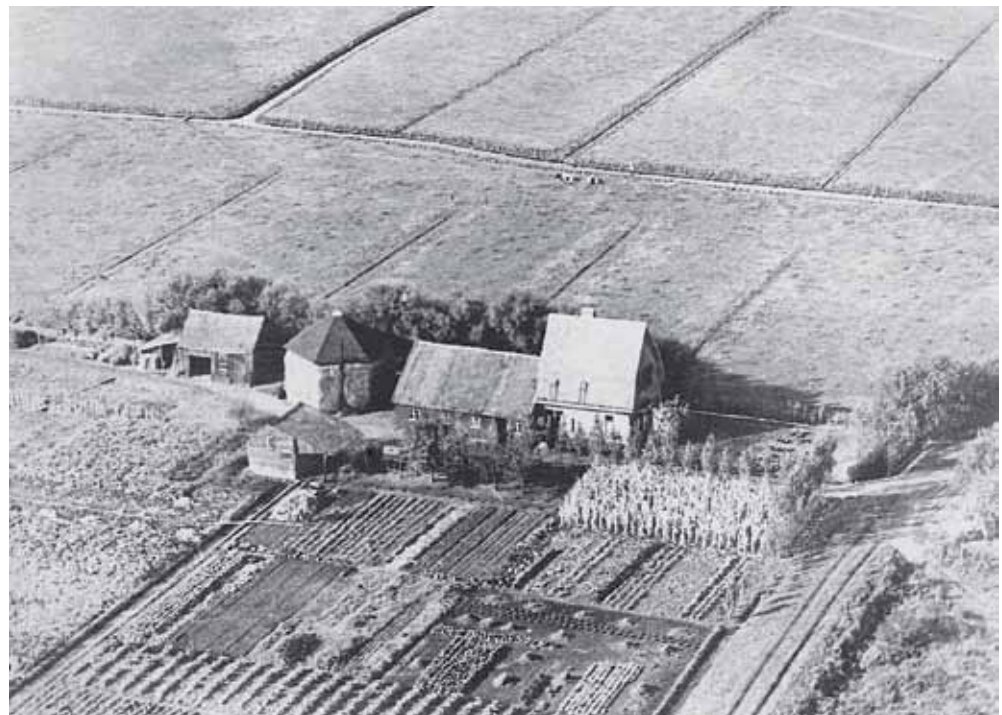
Een harmoniegezelschap was van oudsher een mannenwereld. Begin jaren dertig werd Annie de Wit, de dochter van voorzitter Dirk de Wit, lid van Kunst Na Arbeid. Ze speelde onder andere klarinet en waldhoorn en won op de saxofoon diverse prijzen voor KNA. Ze gaf ook les. Lang bleef het bij één of twee vrouwelijke leden, soms zelfs geen, pas eind jaren zestig werden het er duidelijk meer.

schildering van een meisje met trom in drumbanduniform), een ruimte bij Huize Meerleven, bij het Luciaklooster (de majorettes oefenden in het washuis), de Hartekamp en Psychiatrisch ziekenhuis Vogelenzang. In de jaren tachtig waren er plannen voor nieuwbouw samen met Sportvereniging BSM. Dat ging niet door, maar er gloorde opeens een andere mogelijkheid. Bij de volkstuinten aan de Zandlaan stond in het begin van de jaren tachtig nog de boerderij van Van Schagen. De volkstuinten en de boerderij waren allebei Hillegoms

grondgebied. De tuinders maakten vaak een praatje met ‘tante Anna’, ‘ome Kees’ en de uiteindelijk nog als laatste overgebleven ‘ome Jan’ van Schagen. Ook Rikus Alberts kwam er nogal eens. En als KNA het marcheren ging oefenen, gebeurde dat op het land van Van Schagen. Toen eens ter sprake kwam wat er met de boerderij moest gebeuren als ome Jan er niet meer zou zijn, sprak Van Schagen resoluut: ‘Plat gooien en een mooi gebouw voor KNA.’ Een aantal jaren na zijn dood (de boerderij was inmiddels gesloopt) kwam het daadwerkelijk zo ver. Het toen oudste KNA-lid Wim Hulsbosch legde de eerste steen, oud-voorzitter Rikus Alberts bedacht de toepasselijke naam ‘Meerklank’ en op 6 februari 1988 verrichtte burgemeester Van Egerschot de feestelijke opening. Na 86 jaar had Kunst Na Arbeid eindelijk een eigen onderkomen. En wat voor één. Aan de buitenkant ziet de onwetende bezoeker het er niet aan af, maar het gebouw voldoet aan alle eisen van geluidsisolatie en heeft een prachtige akoestiek. Andere verenigingen komen er af en toe geluidsopnames maken.

Op het naastgelegen veld, dat KNA zelf onderhoudt, worden de exercitioefeningen gehouden. Zo nodig worden

► Waar nu gebouw De Meerklank aan de Zandlaan staat, was tussen 1939 en 1981 het boerenerf van de familie Van Schagen. De Zandlaan is op de foto nog echt van zand, getuige het karrenspoor rechtsonder.

de afmetingen van de plek van optreden uitgezet op het veld, zodat het bij de uitvoering allemaal precies ‘past’.

Kunst Na Arbeid nu en in de nabije toekomst

Als je de bestaansgeschiedenis van Kunst Na Arbeid leest, met af en toe grote financiële moeilijkheden en gevoelige afsplitsingen, dan is het een wonder dat de muziekvereniging nog steeds bestaat én daarmee de oudste vereniging van Bennebroek is.

Vandaag de dag heeft KNA ongeveer zestig leden. Ongeveer twee-derde bestaat uit leerlingen, van wie er zo'n twintig gitaar spelen. Die gitaren zijn erbij gekomen in een periode dat KNA Latijns-Amerikaanse muziek wilde gaan spelen. Twintig tot vijftwintig muzikanten treden daadwerkelijk

op als ‘marching band’, want dat wil KNA altijd blijven: een lopend orkest. Beliën benadrukt dat ze een sociale functie voor Bennebroek hebben: ‘We willen laagdrempelig zijn en daarom willen we ook op straat blijven lopen. We gaan op bezoek op basisscholen en laten de kinderen daar kennis maken met de instrumenten. Veel kinderen komen rechtstreeks van de hockey- of voetbaltraining in hun sportkleden lekker bij ons muziek maken. Het feit dat we een ‘lopend orkest’ zijn maakt dat we bijvoorbeeld veel gevraagd zijn als pietenband in de sinterklaastijd. Wij spelen niet alleen stilstaand een deuntje, maar lopen mee en kunnen intussen nog malle fratsen maken. Daar is veel vraag naar.’

Andere vaste items zijn Koninginnedag, het bloemencorso, de 4-meherdenking en de laatste avond van de avondvierdaagse. Voor het komende bloemencorso, het jaar waarin KNA 110 jaar bestaat, is er een originele doelstelling: marcheren met 110 muzikanten en daarmee het grootste muziekkorps van het corso vormen. Eén van de nummers op het repertoire is ‘Tulpen uit Amsterdam’ dat voor de gelegenheid wordt omgezet van een driekwarts in een vierkwarts maat omdat het dan makkelijker marcheren is. KNA loopt mee vanaf de Kerklaan in Heemstede tot aan het eindpunt in Haarlem centrum.

◀ *Serie hoofddeksels van KNA van links naar rechts van oud naar nieuw.*

Het boek *100 jaar KNA, Muziek in Bennebroek, Vogelenzang en Zwaanshoek* (110 pagina's, 200 foto's) is verkrijgbaar bij de vereniging; de prijs is € 35,-, voor leden en donateurs van KNA € 18,-. Om op het bloemencorso van 21 april a.s. aan 110 muzikanten te komen, zijn er veel gastspelers nodig. Vanaf januari zijn er muziekrepetities en vanaf 5 maart exercitierepetities. Aanmelden kan op muziek@knabennebroek.nl. Alles over de vereniging en een impressie van *110 jaar KNA* vindt u op www.knabennebroek.nl.

Buitenplaatsjes rondom de oude dorpskern

Cees Peper

We kennen allemaal de grote buitenplaatsen langs de Herenweg, maar in de onmiddellijke omgeving van het Heemstedse dorpsplein lagen in de loop der tijd een aantal veel kleinere buitentjes, onder meer aan de Achterweg, één van de oudste straten van het dorp.

▼ *Fragment uit de kaart van Bathasar Floris van Berckeroode, 1627. Aan de Achterweg, dicht bij de kerk, staat het predikantshuis met boomgaard. Om de hoek ligt het 'vikarische lant'. Bovenaan loopt de Voorweg, rechtsonder de Hoflaan naar het Huis te Heemstede.*

Het plein, met de kerk en het schoutenhuis, en de paar straten daaromheen vormden de kern van het oude dorp Heemstede. In de loop der tijd zijn daar een aantal hofstedes of buitenplaatsjes geweest met een bescheiden grondgebied van zo'n 2 ha. Ze konden profiteren van de voorzieningen vlakbij: twee boerderijen voor zuivel, advies van de schout en schepenen, en de kerk om de hoek. Misschien gaf het ook een veilig gevoel in de nog wat bewoonde wereld te verblijven, want vlakbij lag het nog ongerepte bos, aangeduid als 'wildernis' en het soms woeste Haarlemmermeer waarvan het water bij oostenwind opgestuwd kon worden tot aan de Achterweg.

De buitentjes wisselden nogal eens van eigenaar. Ze lagen aan of vlakbij

de Achterweg. De naam Achterweg komt voor het eerst voor in een acte van verkoop van grond in 1582. De weg werd ook wel Binnenweg genoemd als voortzetting van de oude weg van de grens van Haarlem tot Hillegom. De Achterweg was vergeleken bij nu vrijwel onbebouwd. In het midden van de 17^e eeuw stonden daar het buiten 't Paradijs (later omgedoopt in Meer en Bosch), het 'predikantshuys', het Hofje van Panhuys, en de hofstede Meer en Dorp. Het oudst bekende pand uit dit buurtje is het 'predikantshuys met een boogaert'. Daarbij hoorde ook het 'vicarieland' in bezit van de kapel 'op den huize van Heemstede'. Met de kapel wordt bedoeld de huidige kerk op het Wilhelminaplein.

't Paradijs – Meer en Bosch

Aan het meest zuidelijke deel van de Achterweg lag sinds 1643 de buitenplaats 't Paradijs, later Meer en Bosch. De begrenzing bestond uit de Voorweg en de Driesprong, waar Achter- en Voorweg met de oude Binnenweg (nu Glipperdreef) samenkomen. Aan de noordkant grensde het terrein aan het 'vicarieland' van de kerk. Herenhuis 't Paradijs had een eenvoudige vierkante vorm. In 1807 liet de nieuwe eigenaar, mr. Valkenaar uit Leiden, het ingrijpend verbouwen. Aan de achterzijde werd het uitgebouwd en de in het midden kwam de gang die er nu nog is. De wijziging van het aanzien was blijkbaar ook aanleiding het huis en de buitenplaats een nieuwe naam te geven: Meer en Bosch. Valkenaar ge-

bruikte Meer en Bosch waarschijnlijk als buitenhuis. In de loop van de jaren 1643-1885 wisselde de buitenplaats maar liefst negentien maal van eigenaar. Ze hadden zeer diverse beroepen: vijf kooplieden, een bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie, een griffier van de Eerste Kamer, jonkheer van Weede van Dijkveld, de burgemeester van Heemstede en Haarlemmermeer Pabst. Ook de Engelse civiel ingenieur Freeman, die betrokken was bij de aanleg van het Noordzeekanaal, woonde er geruime tijd. Zijn gezin inclusief personeel bestond uit dertien personen. Om ieder een goed onderkomen te bieden is het huis omstreeks 1870 aan de noord- en zuidzijde uitgebouwd. Hierdoor werd het aanzien van het huis helaas verminkt. In datzelfde jaar trof de familie een vreselijke slag doordat zeven kinderen en twee dienstboden getroffen werden door dyfterie en in twee dagen tijd drie kinderen van 9 maanden, 5 en 9 jaar daaraan overleden. De hygiëne was in Heemstede onvoldoende. Door de slechte afwatering werd het drinkwater in de putten verontreinigd. Om hierin verbetering te brengen bracht de geneeskundig inspecteur een bezoek aan Heemstede. Zou de positie van heer Freeman hier invloed op hebben gehad? Na Freeman kwam de eigenaar van de katoenfabriek de Phoenix in Haarlem op Meer en Bosch wonen en tenslotte vestigde zich daar de inrichting Meer en Bosch, tegenwoordig SEIN. Op een situatieschets van het buiten uit omstreeks 1820 is te zien dat de gronden zich uitstrekten tot het Haarlemmermeer.

Hofje van Panhuys en Meer en Dorp

Op de hoek van de Achterweg en de huidige Laan van Insulinde lag het hofje van Panhuys of Panhuyzen. In 1667 was het in de vorm van erfpacht in bezit van Servaes van Panhuys. Hij was gehuwd met Anna Cornelia Pauw, de enige dochter van staatsman Adriaan Pauw. Bij het hofje hoorde een stuk grond met een bloemkwekerij. Was dit een liefhebberij van Anna Pauw? De echtelieden

overleden allebei in 1678, volgens de ene bron op dezelfde dag, maar er kan ook sprake zijn van een administratieve fout, want volgens andere gegevens zat er een half jaar tussen.

Opmerkelijk is dat het hofje van Panhuys vaak van eigenaar wisselde. In 1678 (het sterfjaar van het echtpaar van Panhuys) en daarna in 1686, 1689, 1722, 1730, 1750, 1751 en 1756.

Daarna werden achtereenvolgens Catharina van Bronkhorst en Berend van Duynst de eigenaars. Er ontstaat verwarring over het hofje van Panhuys en het buitenplaatsje Meer en Dorp. Vermoedelijk zijn de gronden van het hofje en Meer en Dorp samengevoegd en was het hofje van Panhuys afgebroken. In 1730 werd bovendien nog de naam 'Carelsrust' gebruikt naar de eigenaar Carolus G. Serrius. Maar vanaf 1737 bleef de naam Meer en Dorp gehandhaafd. In 1756 kocht de Gereformeerde Kerk van Heemstede het hofje voor 5000 gulden van vrouwe Suzanna van Lennep, de weduwe van Abraham Straalman Jr., de laatste particuliere bewoonster van de hofstede Meer en Dorp. De kerk nam het in gebruik als pastorie. Van 1639 tot 1756 zijn maar liefst negen transportregisters over Meer en Dorp bekend. De landelijk bekende Nicolaas Beets heeft er als predikant van 1840 tot 1854 gewoond. Dit huis werd gesloopt en op dezelfde plek werd in 1867/1868 het huidige huis gebouwd, Achterweg 11. Van 1868 tot 1951 was dit het woonhuis van de predikant. Tot 1977, toen op het erf van de kerk de Pauwenhof werd gebouwd, werd dit huis gebruikt als wijkcentrum van Nederlands hervormde kerk.

Meerwyck

Ten oosten van de Achterweg, vlak bij de bocht naar links als je vanaf Meer en Bosch kwam, lag een buitenhuis met de naam Meerwyck. Het was in 1880 gebouwd in opdracht van de familie Verkerk. De eerste steen werd gelegd door het vijfjarige zoontje, P.J. Verkerk. Bij de sloop van het huis in 1971 heeft Jaap van Schagen deze steen gered en

► 1932, rechts ligt huize Meerwijck, rechtdoor de Laan van Insulinde.

geschonken aan de HVHB (VOHB).

In 1920 kocht J. Negrijn, afkomstig uit Nederlands-Indië, het huis Meerwijck. Gedurende enige tijd was het huis gesplitst en werd één helft bewoond door J. Chabot, die een hoge functie bij Shell had. Dankzij een legaat van Negrijn kwam het huis Meerwijck in 1950 in bezit van de kerk Onze Lieve Vrouwe Hemelvaartkerk aan het Valkenburgerplein. Die nam het in gebruik als parochiehuis en gaf het de naam Anno Sancto, genoemd naar het in rooms-katholieke kerk Heilige Jaar 1950. Het parochiehuis kreeg op de bovenetage een inwonend echtpaar als beheerders, eerst de familie J.H. van Haaster en later de familie Kortekaas. Achter het huis werd een zaal gebouwd die gebruikt werd voor allerlei activiteiten

▼ Huize Meerwijck in de periode dat het Anno Sancto was.

waaronder trouwpartijen. Na de sloop in 1971 verrees daar de huidige rij nieuwbouwwoningen (Achterweg 16-22).

Opmerkelijk is dat op oude kaarten geen van de genoemde buitentjes staan afgebeeld uitgezonderd Meer en Bosch en het 'predickantshuys'. We moeten aannemen dat de beschreven buitentjes op kleine percelen grond stonden tussen de Achterweg en het Haarlemmermeer en op de grond ten westen van de Achterweg. Eigenaren lieten daar huizen bouwen, maar of deze het aanzien van een buiten hadden weten we niet zeker. Het kunnen eenvoudige woningen zijn geweest voor de zomermaanden die op bepaald moment in verval raakten, waarna aanpalende eigenaren de grond wellicht opkochten en de huizen afbraken. Wel hadden al die huizen een naam omdat zij immers te vinden moesten zijn voor bezoekers; het was ook gewoonte namen aan (buiten)huizen te geven. Huisnummers bestonden immers nog niet, die hebben wij aan Napoleon te danken.

Bronnen

Monumenten van Heemstede, Een keuze uit de parels van de Heerlijkheid, 2004.
Met dank voor de informatie van J.W.G. van Doorn en Jaap van Schagen.

Reacties van lezers

'Tehuis voor ouden van dagen uit den gegoeden stand', HH 148

De heer Hans Meij stuurde ons de volgende brief: 'Met interesse heb ik uw artikel gelezen in het aprilnummer van HeerlijkHeden over het Huis te Bennebroek. Ik ben een kleinzoon van 'Baas Meij' (met een lange ij) en heb heel veel in Bennebroek vertoefd (ik heb er zelfs korte tijd gewoond in de woning van mijn grootouders naast het koetshuis). Ik kwam ook regelmatig bij de familie Krullaards. Zelfs heb ik als klein kind nog bij juffrouw Willink op schoot gezeten.

Even een rectificatie: Wesmaas (zonder t) was geen rentmeester maar tuinman. Mijn grootvader Johan Meij had de leiding over het personeel. Bij afwezigheid van juffrouw Willink was Henk Wesmaas tevens huisbewaarder van het Huis te Bennebroek. Ze hadden ook een kamer in het grote huis. Henk Wesmaas was getrouwd met Nel Stroosma (voor ons tante Nel), de zus van Iet Planting die was getrouwd met Maarten Planting, die tuinbaas was op de Hartekamp. Mijn grootouders (Johan en Anna Meij) waren bevriend met de familie Planting. Een dochter van Planting, Mary genaamd, is getrouwd met een zoon van Meij, Joop. Helaas is Mary al lang geleden overleden.

Ik heb goede herinneringen aan het Huis te Bennebroek. Het hele buiten was ons speelterrein, toen nog prachtig onderhouden. Alle paden waren door Wesmaas in visgraatmotief geharkt, er was een Engelse tuin, een duin met heel veel bramen (waar later het huis is gebouwd van mevrouw Veldhuizen van Zanten), mooie vijverpartijen met romantische bruggetjes. Ook stond er een follie (schilderachtig gebouwtje zonder directe functie, red.) in het bos. Mijn grootvader had achterin het bos een grote, gedeeltelijk ommuurde, moes- en bloementuin. Tot zover wat herinneringen.'

De heer Kees de Wreede schreef ons naar aanleiding van hetzelfde artikel. In 1984 of begin 1985 bezocht hij museum De Lakenhal in Leiden en zag daar in een vitrine een negentiende-eeuwse anonieme bokaal staan met een gravering van het kasteel Oud-Poelgeest. "Ik herkende dit glas als een mogelijk product van de Rheinische Glashütten-Actien-Gesellschaft uit Ehrenfeld bij Keulen. Thuis heb ik dit verder uitgezocht.

Een afbeelding van het glas vond ik in het boekje Kasteel Oud-Poelgeest uit de serie van de Nederlandse Kastelenstichting en de ANWB (1977). Het glas vond ik terug in de catalogus Ehrenfelder Glas des Historismus (1979, nummer 155, pag. 112-113). Ik heb dit glas, bij latere bezoeken aan de Lakenhal, nooit meer teruggezien."

Het glas staat vermeld in de Veilingcatalogus van 1950 onder nummer 206: 'Een groen glazen bokaal met deksel met wapen van Oud-Poelgeest en geteste voorstelling van de buitenplaats.' In het exemplaar van de HVHB is staat ervoor 42,- genoteerd. De directeur van Museum de Lakenhal bevestigde De Wreede in 1985 dat de bokaal (inv. nr. 5447) op 25 oktober 1950 voor f 48,40 is aangekocht (aankoopbedrag + 15% + 10 cent 'tafelgeld') 'voorwaar geen hoog bedrag, ook toen niet.' De Wreede bezocht met zijn moeder één van de kijkdagen voor de veiling in het Huis te Bennebroek. 'Dat maakte een

diepe indruk op mij. Ik zat toen net in de eerste klas van de middelbare school in Overveen en na schooltijd ontmoette ik mijn moeder om samen de kijkdag te bezoeken. Voor haar had het Huis te Bennebroek iets magisch, hoewel zij in Hillegom was opgegroeid en daar toen nog altijd woonde. Als jong meisje was zij gereformeerd en de dames Willink, met auto of koets, kerkten in Hillegom en zij moeten een exotische uitstraling hebben gehad.

Mijn grootouders van vaders kant, ook afkomstig uit Hillegom, hebben enige jaren op het Huis te Bennebroek gewoond. Als zij niet tot de eerste bewoners van het rusthuis behoorden, dan in ieder geval wel tot de vroege. Mijn grootmoeder is overleden in juni 1956, mijn grootvader in februari 1958. Zij bewoonden een grote hoge kamer als woon/slaapkamer op de eerste verdieping links boven de ingang. Later kregen zij er een aparte slaapkamer bij waarmee mijn grootmoeder dolgelukkig was. Ik herinner me vooral de imposante hal en het indrukwekkende dubbele trappenhuis. De zeer hoge kamer van mijn grootouders en een enorme zolder boven het hele huis.'

Foto Zwarteweg, Bennebroek, afgedrukt bij Aanwinsten collectie, HH 149

Vele reacties kwamen er op de foto aan de Zwarteweg en allemaal bevestigen ze dat het gaat om een voedseldropping aan het eind van de oorlog.

Volgens dhr. Jan Gozeling (Heemstede) is de foto gemaakt in de laatste week voor de bevrijding. Hij werkte destijds bij de firma Laimböck in Heemstede en het personeel hielp, in ruil voor aardappelen, mee met het koppen van tulpen op het bollenland ten noorden van de Bekslaan. Daar werden ook de pakketten gedropt. In de pakketten zat van alles en nog wat, onder meer blikken boter.

Mevrouw Vahl-Lekkerkerker (Genep) mailde: 'Mijn moeder verbleef in het voorjaar van 1945 met mijn vader in Bennebroek in verband met de voedselsituatie elders. Ze vertelde mij dat ze met mijn lakentjes (ik ben geboren juli 1945) had gezwaaid naar de vliegtuigen die voedsel dropten. Deze vlogen heel laag om te veel schade te voorkomen bij het afwerpen van voedsel. Met name de USA Airforce had dropzones dicht bij Bennebroek in de buurt; zoals Schiphol en Vogelenzang. Mijn zwager is piloot en kenner van historische vliegtuigen. Hij wist ook meteen welke vliegtuigen het waren: B-17 bommenwerper bekend als Flying Fortress.'

Frits Hazenberg (Heemstede) meldt nog gedetailleerder: 'De foto op p. 55 lijkt mij om operatie 'Chowhound' te gaan, gezien de laag vliegende formaties Amerikaanse (USAAF) B-17 bommenwerpers. 'Chowhound' was de Amerikaanse tegenhanger van de beter bekende operatie 'Manna' van de RAF. De voedseldroppings vonden vanaf 29 april 1945 plaats. De Amerikanen deden dit van 1 tot 8 mei 1945. Het profiel van de vliegtuigen is duidelijk te herkennen: de B-17 heeft slechts één staartvlak in combinatie met vier motoren. De Mitchels en Lancasters waarmee de Engelsen etc. vlogen hadden een dubbel staartvlak.'

Dhr. Nico Hulsbosch (Uden) stuurde een foto waarop hij met twee vrienden met paard en wagen klaar staat om de gedropte spullen op te halen en naar de comestibelenzaak van Henk Nieuwenhuis te brengen, vanwaar alles verdeeld werd. Ze staan op de Zwarteweg op de plek waar huizen en winkels zijn. Van links naar rechts Nico Hulsbosch, Wim Höcker en groenteboer Niek Vermeer, die net als Hulsbosch aan de Dageraad woonde.

Linksboven lijkt een Nederlandse vlag zichtbaar waardoor dit wel op of na 5 mei zal zijn geweest. Ook lijken Nico en Niek een strikje in hun knoopsgat te hebben, misschien een oranje strik.

Dhr. Jan van Bentem mailde: 'Ik zal ongetwijfeld niet de eerste zijn die u verteld dat de foto de voedseldropping op het einde van de oorlog is en plaats vond in Vogelenzang. De beelden zie ik nog voor me en ik hoopte als jongetje van 9 jaar dat er bij ons ook zo'n doos met lekkers zou vallen. We woonden toen aan de Bennebroekerdijk in de Haarlemmermeer en zagen de vliegtuigen over Bennebroek/Vogelenzang laag overvliegen. Enkele dagen later hadden we Zweeds wittebrood en van die heerlijke biscuitjes. Dat was gelijk het einde van de oorlog 40/45. Wanneer u op google 'Voedseldropping Vogelenzang' intikt, dan komt u heel veel foto's tegen.'

Ook mevrouw Minca Ruighaver-Philippo (Toms River, USA) bevestigt per mail: 'De foto van de Zwarteweg laat de

geallieerde vliegtuigen zien die hongerig Nederland voedselpakketten brachten. Hiervoor waren bepaalde dropzones aangegeven. Jammer genoeg gingen ook veel pakketten verloren op de daken van de huizen.' En ze vult nog aan: 'De foto van de Kadijk met zicht op de Prinsenlaan op pagina 54 laat het huis en bollenschuur zien van het bollenbedrijf Philippo aldaar.' (Dus niet Philips, zoals wij abusievelijk meldden.)

Persbericht over HH 149 in de Heemstede, foto Huize Lanckhorst

Dhr. Frans Uitendaal (Heemstede) had een verrassende reactie op de foto van Huize Lanckhorst: 'Op de foto zijn aan de voorzijde boven de raampartijen ornamentjes te zien. Van een vriendin van mijn moeder, Fernande Papens, die vroeger aan de Bronsteeweg woonde heb ik een jaar of vijftien geleden zo'n ornamentje gekregen. Zij had er een (of twee, dat weet ik niet meer precies) tijdens de sloop uit een bouwafval container 'gered'. De man van Fernande (ze waren niet getrouwd) was kapper op de Bronsteeweg, in een gewoon woonhuis. Boven was één kamer ingericht als 'kapsalon' en een ander kamertje als een wachtruimte. Toen haar man overleed is Fernande naar België terug gegaan.

Ik woon aan de Koediefslaan, hoek Burgemeester van Lennepweg. Het huis is uit 1908. Ik heb tien jaar geleden van de gemeente een stukje grond aan de zijkant van mijn huis erbij gekocht en wilde vanaf de weg een afscheiding. Een vriend heeft voor mij een muur gemetseld en zoals we samen bedacht hadden heeft hij het ornament er op een prominent plekje in gemaakt. Het is vanaf de weg prima te zien. Op het stukje grond staat een prachtige eik van ongeveer 240 jaar oud. Die is eigendom gebleven van de gemeente en wordt ook door hen onderhouden.' Bijzonder om te horen dat dit restant van Huize Lanckhorst zo dicht bij waar het huis ooit stond een mooi plaatsje heeft gekregen. Het ornament is inmiddels wit geschilderd.

HeerlijkHeden 150

Naast vele complimenten, waar wij erg blij mee zijn, kwamen er ook wat op- en aanmerkingen over ons jubileumnummer binnen.

Pag. 8: Anton Koster kreeg vóór zijn dochter geboren werd een zoon. Hij heeft drie zoons gehad en één dochter.

Pag. 16: het stukje tekst onder het kopje Talma en de Willinks is twee keer in de tekst terecht gekomen.

Pag. 35: de aanbouw op de foto is niet uit 1948, maar van rond 1960. Hij staat ook nog niet op de luchtfoto uit 1955. Op deze plek werden vroeger kippen, kalkoenen en konijnen gehouden.

Pag. 37: in de kop en kopregel van het artikel over het Luciaklooster staat Benn'brock. Dit moet zijn Benn'brouck. Het artikel van Marga van der Wel is gebaseerd op het boek *Klooster St Lucia, een stukje paradijs in Bennebroek*. De medesamenstellers van dit boek, Henriëtte Laverman en Maarten Verkaik, die veel research gedaan hebben en een groot deel van de teksten voor het boek geschreven hebben, zijn in HeerlijkHeden 150 ten onrechte niet genoemd. Dat

is een tekortkoming van onze kant die wij bij deze graag recht willen zetten. Van het boek, fraai vormgegeven door Luuk Dronkert, is bij Bruna in Bennebroek nog een enkel exemplaar te koop.

Pag. 69 en 70: Johan de Wit moet zijn Johan de Witt.

Pag. 86: Vas-Visser moet zijn Vas Visser (twee maal).

Mevrouw Weidema-van Houtum, kleindochter van de beeldhouwer Van den Eijnde, liet weten nog een aantal beeldjes van haar grootvader te hebben: een houten beeldje genaamd 'De morgen', en een bronzen beeldje 'Andante'. Van den Eijnde maakte er twee voor een bevriende pianist die op een woonboot woonde waar hij ook een grote vleugel had staan. Bij de ingang stonden de beeldjes 'Allegro' en 'Andante'. Michel Bakker is inmiddels bij mevrouw Weidema geweest, heeft de beeldjes gefotografeerd en zal de gegevens gebruiken voor een boekje over Van den Eijnde.

Dank aan iedereen die gereageerd heeft met opmerkingen en aanvullingen.

■ Aanwinsten collectie HVHB

Van mevrouw Chr. Vriezen-van Wijk uit Hilversum ontvingen we een aantal albums met ingeplakte krantenknipsels uit de periode 1966-1974 en ansichtkaarten met foto's van nog wat langer geleden. Daarnaast nog een map met losse knipsels. Zolang nog niet alle kranten gedigitaliseerd beschikbaar zijn (en dat is zeker voor de lokale Heemstedse en Bennebroekse kranten nog niet het geval) kunnen de knipsels een welkome bron zijn. Bij de ansichtkaarten zitten mooie foto's van voorbije tijden.

Mevrouw Mieke van den Steen bracht ons de jubileumuitgave *40 jaar Burghave*. In 1963 waren er al plannen voor een complex verzorgingsappartementen, maar het zou tot 1971 duren voor de deuren van de Burghave officieel open gingen. In ons volgende nummer kunt u meer lezen over deze luxe 'Senioren Residentie'.

Over het boek *100 jaar KNA, Muziek in Bennebroek, Vogelenzang en Zwaanshoek*, geschonken door Guus Belien, leest u elders in dit nummer.

▲ *De Leidsevaartweg gezien vanaf de brug bij station Heemstede-Aerdenhout. Links is nog een deel te zien van de bollenschuur van de firma J.J. Thoolen die in 1975 is gesloopt. Op die plaats staat nu de kantoortoren Kennemerhaghe.*

Van de heer Eddy Heukels kregen we een zaadtrekker die ooit in gebruik was bij de Hollands Zweedse Zaad Maatschappij, vanaf 1930 gevestigd in de Bulb aan de Leidsevaartweg 1, vlakbij Bennebroek. Het is een koperen, langwerpige pijp van ongeveer 30 cm lang met van onderen een scherpe punt en met een gaatje erin. Als je die punt in een zak zaad stak liep de pijp vol en zo konden er monsters genomen worden van (suikerbieten) zaad.

De heer Schous uit Hoofddorp bracht ons een album vol foto's van de Kleuterhof uit de periode 1949-1952. Deze kleuterschool was vanaf de oprichting in 1948 enkele jaren gevestigd in de villa Land- en Spaarnzicht aan de Binnenweg 160, waar later het postkantoor kwam. De school verhuisde daarna eerst naar de Laan van Bloemenhove en vervolgens in 1956 naar een nieuw gebouw naast de Gerrit Barger Mulo. In 1980 trok de kleuterschool in bij de Bosch en Hovenschool aan de Adriaan Pauwlaan en toen in 1983 de basisschool werd ingevoerd zijn lagere school en kleuterschool geïntegreerd.

Heeft u zelf op de Kleuterhof gezeten, dan kunt u ons misschien het een en

▲ Een groepje kleuters met papieren (varkens?)neusjes voor de chique ingang van hun school aan de Binnenweg 160.

▲ Bij mooi weer gingen de tafeltjes naar buiten.

▲ Het hek van de villa en de stenen palen zijn bij de afbraak verplaatst naar de villa Zuiderkruis aan de Herenweg 13 (nu Manpadshoek), maar staan daar nu ook niet meer.

▼ Zicht vanuit de tuin van Land en Spaarnzicht op de Binnenweg.

ander vertellen. Laat het ons weten en dan besteden wij wellicht nog een keer ruimer aandacht aan de school die in zo'n bijzonder pand gehuisvest was.

Enkele andere schenkingen zijn al vermeld op onze website bij de Historische actualiteiten. We melden ze hier nog kort.

- Van mevrouw Rita van Enschoot: foto's van het Res Novaplein kort voor en tijdens de afbraak van de oude bebouwing en foto's van de vervangende nieuwbouw.
- Foto's van Hageveld door Foto Lans Hillegom genomen tijdens een excursie voor Vrienden van Oud-Hillegom op 16 april 2011.
- Via Zuster Marie Wilhelma Tas: dubbele exemplaren uit de boekencollectie van klooster Mariënheugel en de Zusters Augustinessen.
- In de jaren vijftig van de vorige eeuw was de firma Van Egmond Mechanisch Transport gevestigd aan de Bennebroekerlaan 69-71. In 1981 is het bedrijf overgenomen door E.C.A. Versluis en een jaar later verhuisd naar Harderwijk. Bij het 40-jarig bestaan in 1965 schonk het personeel een gebrandschilderd gedenkraam aan de directie (1.56 x 1.28 meter). Voormalig directeur Evert Versluis van H.W. Logistics heeft het raam aan de HVHB overgedragen.

Van het bestuur

Excursie Zee- en Havenmuseum in IJmuiden op 15 februari 2012

Op woensdag 15 februari organiseert de HVHB een excursie naar het Zee- en Havenmuseum De Visserijschool in IJmuiden.

Menig zeeman heeft op deze school zijn opleiding gevolgd en is daarna de wereldzeeën gaan bevaren of is visser geworden. In de jaren tachtig verhuisde de school naar een nieuw gebouw en in 1989 is een stichting opgericht met als doelstelling het historische gebouw, de eerste school voor de visserij, te behouden. Zeventig vrijwilligers restaureerden het gebouw en het werd ingericht als maritiem museum dat op 26 maart 1994 werd geopend.

In het museum wordt een beeld geschetst van de historie van IJmuiden vanaf 1870.

Er zijn exposities over het graven van het Noordzeekanaal, de visserij, de sleepvaart en de offshore activiteiten in de IJmond.

Het interessante museum wordt nog steeds onderhouden en gerund door enthousiaste vrijwilligers. Wilt u vast een indruk krijgen, kijk dan eens op www.zeehavenmuseum.nl.

De excursie begint om 10.30 u, duurt ongeveer anderhalf uur en is inclusief een kopje koffie

of thee. Als u geen eigen vervoer heeft is het mogelijk om met bus 75 (via Haarlem CS) of met bus 4 vanuit Heemstede naar het museum te komen. Vanaf de halte is het dan nog ongeveer 7 minuten lopen.

De kosten zijn € 3,- per persoon en u kunt zich vóór 31 januari opgeven bij Tineke Mascini, bij voorkeur per e-mail t.mascini@quicknet.nl of anders telefonisch: 023-5286496 of 06-26004840.

Excursie Hageveld op 12 mei 2012

Wie het leuk vindt eens uitgebreid op Hageveld rond te kijken, rondgeleid door een echte kenner, schrijft zaterdag 12 mei alvast in de agenda. De precieze gegevens volgen nog maar de excursie begint om 10.30 u, verzamelen bij de schoorsteen op Hageveld en uw rond-eider is Hillebrand de Lange. Meer informatie volgt in HeerlijkHeden 152.

Interessant in de regio

Expositie: Buitenplaatsen langs de Herenweg

In het Noord-Hollands Archief staat van maart tot en met mei een expositie gepland over buitenplaatsen aan de Herenweg.

Noord-Hollands Archief, Jansstraat 40, Haarlem, www.noordhollandsarchief.nl

Expositie: 'Kijk op de wijk: Heemstede'

In het ABC Architectuurcentrum is in maart een tentoonstelling over Heemstede met als thema 'herontwikkeling'. Denk daarbij aan de plannen bij het ziekenhuis, het Watertorenplan, Vogelpark en Van Lentterrein.

ABC Architectuurcentrum, Groot Heiligland 47, Haarlem, www.architectuurhaarlem.nl

Expositie: 'Feest in Haarlem'

In het Historisch Museum Haarlem is nog tot zondag 6 mei 2012 de tentoonstelling 'Feest in Haarlem' te zien met beeldmateriaal van historische optochten, feesten ter ere van het koningshuis en grote stadsfeesten in de 19e en 20e eeuw. De expositie sluit aan bij 'De Gouden Eeuw viert feest' in het Frans Hals Museum.

Historisch Museum Haarlem, Groot Heiligland 47, www.historischmuseumhaarlem.nl

Frans Hals Museum, Groot Heiligland 62, Haarlem, www.franshalmuseum.nl

Vrienden van Leyduin

De HVHB heeft, mede vanwege het Jaar van de Historische Buitenplaats, goede contacten met Landschap Noord-Holland. Wij bieden hun graag de gelegenheid iets te vertellen over de Vrienden van Leyduin.

'In Heemstede, Bennebroek en directe omgeving beheert Landschap Noord-Holland Leyduin, Vinkenduin, Oud-Woestduin, de Overplaats van de Hartekamp en het Bennebroekbos. Een belangrijke cultuurhistorische erfenis en populaire gebieden voor de omwonenden. Om deze erfenis te behouden investeert Landschap Noord-Holland sinds 2009 in twaalf projecten; met eigen vermogen maar ook met steun van derden. Sommige projecten zijn al gerealiseerd, andere worden de komende jaren opgeleverd.

Particulieren en organisaties kunnen ons steunen door Vriend van Leyduin te worden. De Vrienden leveren met hun (fiscaal aftrekbare) ondersteuning een belangrijke bijdrage aan de instandhouding en verbetering van dit gebied. Mede dankzij hen werd het afgelopen jaar bijvoorbeeld het Buitenplaatsenpad gerealiseerd (een wandeling langs Leyduin, de Hartekamp, de Overplaats en Groenendaal) en worden de muur en schuur van de moestuin op Leyduin gerestaureerd.

Wat krijgen de 'Vrienden' voor hun bijdrage terug? Natuurlijk een zichtbare verbetering van hun favoriete gebied, maar ook contact met de projectleiders en de directie van Landschap Noord-Holland. Iedere oplevering van een project wordt met de Vrienden van Leyduin gevierd. Eens per jaar komen de Vrienden bij elkaar voor een informele samenkomst in de Villa Leyduin, waarbij wij hen informeren over de voortgang van de verschillende projecten. Als concrete blijk van waardering ontvangt iedere Vriend een zeefdruk van de Belvédère van Leyduin (beperkte en genummerde oplage) gemaakt door de Heemstedse kunstenares Ellen Meuwese.'

De HVHB vindt het belangrijk dat ook een organisatie als Landschap Noord-Holland zich inzet voor het behoud van de cultuurhistorische waarden van de beheerde gebieden. Wie er meer over wil weten of Vriend van Leyduin wil worden, kan bellen of mailen met Robbert-Jan de Bruijne, 06-51422564, r.debruijne@landschapnoordholland.nl

Karakterbehoud: stand van zaken december 2011

Graag geven we u een update van de belangrijkste onderwerpen waar de Commissie Karakterbehoud zich op dit moment mee bezighoudt.

Glipperweg 70

Dit oudste rijksmonument in de gemeente Heemstede bevindt zich in een slechte staat. Een rapport van de Monumentenwacht Noord-Holland ziet zelfs geen mogelijkheden meer tot herstel en adviseert om het pand af te breken om het daarna weer in originele stijl te kunnen opbouwen. Dit advies sluit aan bij de wensen van de huidige eigenaar.

De HVHB heeft een restauratie-architect van de Bond Heemschut gevraagd nog eens kritisch naar dit monumentje te kijken. Dit is inmiddels gebeurd en de conclusie van deze deskundige is dat herstel heel wel mogelijk is. Het rapport van de Bond Heemschut hebben wij gestuurd aan de gemeente Heemstede, met het verzoek dit bij te voegen in het dossier Glipperweg 70, in de hoop dat er toch nog redding voor dit pand mogelijk is. Ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) moet nog een uitspraak doen.

Slottuinen

Tijdens de behandeling van dit project in de commissie Ruimte van de gemeente Heemstede op 22 september 2011 heeft de HVHB haar zienswijze ingesproken. In het geheel genomen kunnen wij ons vinden in de plannen, maar we maken bezwaar tegen de massale hoogbouw langs de Cruquiusweg.

Het begint erop te lijken dat elk nieuwbouwproject hoogbouw vertoont die in de ogen van velen te veel en te massaal is. Wij vinden het belangrijk om de gemeente te wijzen op ons ongenoegen hierover.

De volledige tekst van onze zienswijze vindt u op www.hv-hb.nl.

Rouwcentrum Herfstlaan

Op donderdag 1 december heeft de commissie Ruimte van de gemeente Heemstede groen licht gegeven voor de plannen voor het vestigen van een uitvaartcentrum bij de ingang van de begraafplaats aan de Herfstlaan. Dit betekent nog maar het begin van het gehele traject, want het ging om een haalbaarheidsonderzoek.

Eerder schreven wij al tevreden te zijn dat de ingangspartij van de begraafplaats, een gemeentelijk monument, geheel in tact wordt gelaten. Het ontwerp van het nieuwe uitvaartcentrum is in onze ogen een verantwoorde aanvulling. De toezegging dat het groen dit gebouw en de nieuwe parkeerplaatsen zo veel als mogelijk is aan het zicht zal onttrekken, heeft gemaakt dat wij geen bezwaar hebben tegen de plannen zoals die nu voorliggen.

De firma Dunweg, die het geheel zal gaan exploiteren, heeft op ons een goede en zorgvuldige indruk gemaakt. De (mogelijke) parkeeroverlast die in de buurt zou kunnen ontstaan ligt niet op ons terrein. Daar moeten de andere betrokken partijen samen zien uit te komen.

De zienswijze die de HVHB op 1 december 2011 heeft ingesproken, vindt u op www.hv-hb.nl.

► Links Glipperweg 70 met daarnaast de buurhuizen 68 en 66

Brand in Heemstede en dominee Talma in Bennebroek overleden

Gerard Bettink - secretaris

Verslag van de najaarsbijeenkomst van de HVHB

Brand is vreselijk, maar er zijn prachtige foto's van te maken. Cees van Haasteren liet ze zien tijdens de najaarsbijeenkomst van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek op 17 november 2011. Vooral een brand op zondagmiddag trekt veel bekijks, zoals die van de sporthal aan de Sportparklaan.

Honderd jaar geleden schafte Heemstede brandspuiten aan. Voor die tijd werden leren emmertjes gebruikt, die opzettelijk een beetje lek gemaakt waren om ze niet in het huishouden te kunnen gebruiken. Van de vier Heemstedse spuihuizen, waar de brandspuiten in werden gestald, is er een terug te vinden langs de Glipperweg bij de De Visserstraat. Sinds 1924 heeft Heemstede een echte brandweerauto op massieve banden. De auto is geheel gerestaureerd en nog steeds in gebruik, alleen niet voor brand, maar voor optochten en feestelijke gelegenheden.

Behalve branden blussen doet de vrijwillige brandweer van Heemstede nog veel meer. In het rijtje koeien en paarden uit sloten halen en poezen uit bomen, past ook nog het helpen bij het vangen van bijenvolken in hoge bomen. Cees van Haasteren heeft een mooi boek geschreven over Honderd jaar Heemstedse Vrijwillige Brandweer, dat in de boekhandel te verkrijgen is.

Soms gaan door brand prachtige gebouwen verloren, zoals door brandstichting de villa Eikenrode langs de Herenweg bij de Prinsenlaan. Een dieptepunt in de recente geschiedenis van Heemstede. Helaas is sloop een grotere bedreiging voor karakteristieke gebouwen dan brand. Een reden voor de Commissie Karakterbehoud van de Historische Vereniging Heemstede Bennebroek om voortdurend alert te blijven. Er is al zoveel verloren gegaan, zoals in 1972 het Huis te Bennebroek. Daar woonde, tot haar overlijden in 1950, freule Arnoldine Leonie Willink, de 'koningin' van Bennebroek. Op haar verjaardag, 3 september, paradeerden de Bennebroekse schoolkinderen langs het bordes, waarop de freule met een witte zakdoek stond te zwaaien. Marga van de Wel liet de 135 deelnemers aan de najaarsbijeenkomst foto's zien uit het fotoalbum, dat de freule in 1942 kreeg op haar zeventigste verjaardag. Een prachtig beeld van het vooroorlogse Bennebroek.

Wat de oorlog betreft, er wordt een boek voorbereid over Bennebroek 1940-1945. Als u foto's of voorwerpen uit die tijd heeft, of verhalen over deze periode kunt vertellen, laat u dat dan weten aan Marga van der Wel (023-5849647 of marga.vanderwel@quicknet.nl). Alle stukjes zijn van belang om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen.

Freule Willink is goed bekend geweest met dominee Syb Talma, die van 1913 tot zijn overlijden in 1916 preekte in de hervormde kerk, precies tegenover het Huis te Bennebroek.

Marc de Bruijn heeft in HeerlijkHeden 150 een uitgebreid artikel geschreven over Talma en vooral over zijn laatste jaren in Bennebroek. Lammert de Hoop, een van de auteurs van een biografie over het leven van Syb Talma, wist tijdens de najaarsbijeenkomst een compleet beeld te geven van het leven van de sociaal bewogen man. Talma kwam in 1901 voor de Antirevolutionaire partij in de Tweede Kamer na een overwinning op Troelstra in het kiesdistrict Tietjerkstradeel. Van 1908 tot 1913 was de dominee minister van Landbouw, Nijverheid en Handel in het kabinet Heemskerk. Arbeid en daarmee de sociale wetgeving, viel daar ook onder. Talma was een grondlegger van de sociale zekerheid in Nederland en heeft de weg bereid voor de moderne christelijke vakbeweging, die vorm heeft gekregen in het CNV. Kortom een beroemde man rust naast de kerk waar

Om beroemd te worden hoef je geen freule te zijn en in een kasteel te wonen

hij heeft gepreikt. Op de website www.hv-hb.nl is nog meer over Talma te vinden.

Om beroemd te worden hoef je geen freule te zijn en in een kasteel te wonen, zeven jaar lang actief zijn in de Evenementencommissie van de Historische Vereniging is daar ook genoeg voor. Eveline

► Op 26 oktober 1992 brandde villa Eikenrode aan de Herenweg af, nadat de politie's ochtends krakers uit het pand gezet had.

van Bommel heeft dat gedaan en heel veel jaren als voorzitter. Onder luid applaus is afscheid van haar genomen. Afscheid van de commissie wel te verstaan. Zij blijft natuurlijk lid. Een opvolgster is er gelukkig ook al: Joke Dondorp.

Sinds enkele maanden heeft de HVHB een hoffotograaf, Theo Out en die is nu al beroemd. Talrijke foto's van zijn hand sieren het jubileumnummer HeerlijkHeden 150 en hij maakt foto's van alle monumenten in Heemstede en Bennebroek, die op de geheel nieuwe website van de vereniging zullen worden geplaatst. De nieuwe site wordt gebouwd in Wit-Rusland en zal in het voorjaar van 2012 de huidige site vervangen. Er komt een zoekfunctie waarmee informatie in oude nummers van HeerlijkHeden kan worden gevonden. Aanvullende informatie over artikelen in HeerlijkHeden zal er in te vinden zijn en leden kunnen ook zelf artikelen schrijven over

historische onderwerpen en naar ons insturen. De redactie behoudt zich het recht voor om dit wel of niet op de site te plaatsen, maar wie weet vindt u uw verhaal vervolgens ook nog terug in HeerlijkHeden.

In 2012 bestaat de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek 65 jaar. Dat wordt gevierd tijdens de voorjaarsbijeenkomst op donderdag 31 mei. De voorzitter van de Stichting Themajaar Historische Buitenplaatsen 2012, René Dassing, komt ons dan heel veel vertellen over, u raadt het al: buitenplaatsen. De najaarsbijeenkomst kunt u ook al noteren, donderdag 22 november.

De avond eindigde met een probleem, er was geen bier. Wijn was er gelukkig genoeg en het werd erg gezellig, zoals ook uit foto's op www.hv-hb.nl blijkt, tot om half twaalf de laatste leden en het bestuur Het Trefpunt in Bennebroek verlieten en de beheerder kon gaan opruimen.

Nieuw boek over monumenten in Bennebroek

◀ Het oude Bennebroekse raadhuis aan de Rijksstraatweg 43 is een gemeentelijk monument.

Onlangs verscheen de uitgave *De monumenten van de gemeente Bloemendaal*. Daarin worden ook de ruim 40 rijks-, provinciale en gemeentelijke monumenten van Bennebroek besproken. Elk monument is voorzien van een foto en een korte beschrijving. Van de villa's aan bijvoorbeeld de Rijksstraatweg tot de kleinschalige bebouwing aan de Binnenweg, en van de Hervormde Kerk tot het Luciaklooster. Natuurlijk komt het Complex Stichting Vogelenzang uitgebreid aan de orde, maar wist u dat ook het transfor-

matorhuisje aan de Kleine Sparrenlaan een gemeentelijk monument is?

Behalve de Bennebroekse monumenten worden tevens alle andere monumenten in de gemeente Bloemendaal beschreven – meer dan 400.

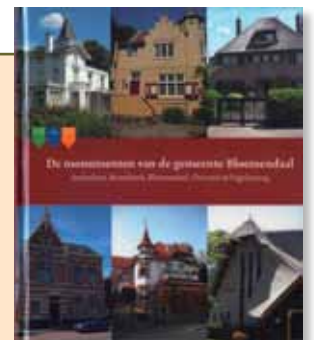
Het boek is samengesteld door Wim Post, actief lid van de Adviescommissie Geschiedenis van de Stichting Ons Bloemendaal.

Een mooi boek om te hebben en door te bladeren, en een leuk boek om cadeau te doen.

Boek bestellen

Leden van de HVHB kunnen dit boek voor de speciale prijs van € 19,50 bestellen door een mailtje te sturen aan onze penningmeester Ton Bruseker (antonb@ziggo.nl). Vervolgens zal het boek bij u thuis bezorgd worden. Buiten Heemstede en Bennebroek worden portokosten berekend. Het boek is ook verkrijgbaar in de boekhandel (€ 23,50).

Wim Post, *De monumenten van de gemeente Bloemendaal*, 200 blz. formaat 24,5 x 28,5 cm, uitgevoerd in full color, ISBN 978 90 81 7662 0 3.

Nieuw als lid/abonnee

Heemstede

Dhr. J. Bunnik
Mevr. M.W.A. Bunnik – Bots
Mevr. A. Corstjens
Dhr. M.G.F. Denters
Mevr. L.I. de Graaf
Dhr. R.J.L.M. Heerkens Thijssen
Dhr. E.T. Hulsebosch
Dhr. T.B. Janss
R.J. Konijn
Dhr. N.P. Metselaar
Dhr. J. Mourik
Dhr. E.A. Muller
Dhr. A.J.M. Prins
Mevr. T. Rutte-Heemskerk
Dhr. W. Schild
Mevr. M. Schut
L. Schwartz
Mevr. M. Verbeek

Dhr. H.K.R.C. Verlaan
Mevr. A.L. de Vries-Staleman
Dhr. W. Verzijlbergen
Mevr. S. Waalewijn
Dhr. M.J. van der Wal

Bennebroek

Mevr. W. v.d. Aart
Dhr. W.G. de Bruin
Dhr. E.C. Heukels
Dhr. M. Kooij
Dhr. K. van Overzee

Hoofddorp

Dhr. E. v.d. Aart

Haarlem

Dhr. W.J.M. Eldering
Dhr. H. Hazevoet
Dhr. F. Hilders
Dhr. J. Latour
Dhr. G.H.H. du Maine

Overveen

Dhr. Ton Faase

Wilhelminaoord

Dhr. F.J.C. de Ridder

Breukelen

Dhr. G. Streefland

Illustratieverantwoording

Omslag

Voorzijde: foto Marloes van Buuren, Huis te Manpad, Heemstede, december 2007

Inhoud

Blz. 1 (boven): Oude Posthuisstraat, foto Theo Out
Blz. 1 (onder): Valkenburgerplein, collectie HVHB

De buitenplaatsen in Heemstede en Bennebroek

Blz. 3, 4, 5, 10: collectie HVHB
Blz. 6 (boven), 8, 9: Noord-Hollands Archief
Blz. 6 (links- en rechtsonder): collectie Henriëtte Laverman

R.K. Middenstands-Woningbouwvereniging 'Het Oude Posthuis'

Blz. 12, 20: foto's: Theo Out
Blz. 14 (boven), 15: Noord-Hollands Archief
Blz. 14 (kaart), 17, 18, 19: collectie HVHB
Blz. 21: particuliere collectie

Het verdwenen roomse bolwerk langs de Herenweg

Blz. 22, 27 (twee bovenste): particuliere collectie
Blz. 24 (tweemaal): Noord-Hollands Archief
Blz. 23, 27 (onder), 29: foto's Theo Out
Blz. 25 (boven): collectie HVHB
Blz. 25 (onder): Articapress, collectie HVHB

'Kunst Na Arbeid' maakt muziek sinds 1902

Blz. 30, 31, 32, 33: collectie Kunst Na Arbeid
Blz. 34: collectie Eddy Heukels
Blz. 35: foto's Marloes van Buuren

Buitenplaatsjes rondom de oude dorpskern

Blz. 36, 38 (boven): Noord-Hollands Archief
Blz. 37: tekening Cees Peper, overgenomen uit *Historie hofstede het Paradijs later Meer en Bosch*, 1960
Blz. 38: collectie Jaap van Schagen

Reacties van lezers

Blz. 39: collectie Henriëtte Laverman
Blz. 40 (boven): gemaald door Frits Hazenberg
Blz. 40 (onder): collectie HVHB
Blz. 41 (boven): collectie Nico Hulbosch
Blz. 41 (onder): foto's Marloes van Buuren

Aanwinsten collectie HVHB

Blz. 43 (boven), 44: collectie HVHB
Blz. 43 (onder): foto Marloes van Buuren'

Van het bestuur

Blz. 45: Zee- en Havenmuseum, IJmuiden
Blz. 47, 49 (links): foto's Theo Out
Blz. 51: Collectie HVHB

Uit voorraad leverbaar

De HVHB heeft voor de geïnteresseerde lezer nog een aantal uitgaven in voorraad die misschien nog niet allemaal in uw boekenkast staan. Dit kan een welkome aanvulling zijn van hetgeen u al wel heeft. Tussen haakjes staat het jaar van verschijnen.

U kunt uw wens kenbaar maken aan Marloes van Buuren (023- 5290756, marloes.van.buuren@planet.nl)

Verkoopprijs in euro

Geschiedenis van het Huis te Heemstede, deel 1: Schets van het leven van A. Pauw (1948)	4,50
Idem, deel 2: Enkele gegevens omtrent Adriaan Pauw en het slot van Heemstede (1949)	4,50
Idem, deel 3: Het huis en de Heren van Heemstede tijdens de Middeleeuwen (1952)	4,50
Wees- en armhuis te Heemstede 1796-1861(1952)	8,00
Geschiedenis van Onderwijs in Heemstede deel 2 1800-1954 (1954)	5,00
Historie hofstede Paradijs later Meer en Bosch (1960)	4,00
Reproductie kaart Claes Janzoon Visscher uit 1724, Haarlemmermeer en omgeving (1976)	4,50
Poort van het Oude Slot (tekening P. Kapsenberg) (1980)	4,50
Zo zijn Heemstede en Bennebroek (1984)	4,00
Adriaan Pauw (1585-1653), staatsman en ambachtsheer (1985)	10,00
Verjaardagskalender met reproducties van oude prenten van Lutgers (1986)	1,00
De geschiedenis van het buitengoed Bosbeek in Heemstede en van het adellijk geslacht Van Merlen (1987)	6,00
Van achter de Blauwen Engel: Hervormd Heemstede in de 17e eeuw (1987)	2,50
Eiland in de stroom, Hervormd Heemstede in de 18e eeuw (1988)	6,50
Heemstede-Bennebroek 1907-1931: een gids door de jaren (1988)	2,00
Gezondheidszorg in Heemstede (1988)	6,00
Heemstedse Gemeentepolitiek in de jaren tussen omstreeks 1750 en 1900 (1989)	1,00
Heemstede, Berkenrode en Bennebroek; drie heerlijkheden in Zuid-Kennemerland (1992) *	8,00
Kroniek van het jaar 1895 Heemstede en Bennebroek (1994)	2,00
De tijden veranderen: burgemeesters Heemstede en Bennebroek 1811-1997 (1997)	9,00
Vijftig jaar van oud naar nieuw 1947-1997 (1997)	4,00
Ons dorp Heemstede en Bennebroek. Geschreven voor de jeugd (1997)	1,50
Hartekampkaart uit 1706; facsimile-uitgave en een toelichting (1999)	2,50
Zorg aan de duinrand: Kennemeroord, Kennemerduin, Parkzicht, Westerduin (2000)	10,00
Vier eeuwen Voorkoekoek-Ipenrode; een historische buitenplaats in Heemstede (2001)*	7,00
Facsimile van kaart van W. Blaeu uit 1631 van Rijnland en Amstelland (2004)	3,00
Monumenten van Heemstede en Bennebroek: opnieuw een keuze uit de parels van de Heerlijkheden (2005)	12,00
Heemstede na de grenswijziging (2008)	10,00
Binnenweg & Raadhuisstraat, Van 'wildernisse' tot winkelstraat (2010) (HVHB-leden 19,95)	24,95
HeerlijkHeden vanaf nummer 124 t/m 149 per los nummer	4,00
HeerlijkHeden 150 is uitverkocht.	
HeerlijkHeden 151 e.v. per los nummer	4,95

De twee met een * gemarkeerde boeken zijn samen als aanbieding te koop voor 12,00